

„Egyházzene Délkelet-Európában” – Nemzetközi Zenetudományi Kongresszus Temesvárt

Az utóbbi évek egyik igen tanulságos zene-tudományi találkozója 1998. május 19–23. között a bánsági fővárosban, Temesvárt (Timișoara, Temeswar) került megrendezésre. Tanulságos volt a szervezőknek (*Bánsági Németek Kulturális Szövetsége – München; a Temesvári Egyetem Zenei Fakultása*), élmény a résztvevőknek, tapasztalat az előadóknak, és közeledés a zenén keresztül az egyházpolitikáért felelős előjáróknak.

A siker egyértelműen azoké, akik e kényes témában a sajnálatos nyelvi korlátok és civilizációs távolságok ellenére akartak és tudtak is szót érteni egymással. A tanulságokat pedig azoknak kell levonniuk, akik az egymásra találás örömeiből kimaradtak, akik bizonyos preconcepcionált érzelmi alapállástól indíttatva még mindig az emocionális zenetörténetet és zenetudományt képviselték, csaknem egy évtizeddel a romániai változások után. (E szemléletet jól jellemzik az alábbi, előadásokból kiragadott idézetek: „... bár a román nép [a liturgiát] más nyelven hallgatta, már akkor románul értette” — „... a gregorián zene mint a bizánci zene elágazása...”)

A gyakorlati szervezés jórészt a Németországban élő, bánsági születésű *Franz Metz orgonaművész*nek köszönhető, aki Bukarestben — román nyelven — megvédett disszertációjával minden tekintetben elfogadottá vált a meglehetősen zárt romániai zenész társadalomban. Az erkölcsi támogatottság minden oldalról érezhető volt.

A Temesvári Egyetem nagy aulájában tartott megnyitón — Franz Metz üdvözlő szavai után — a jelenlevő egyházi előjárók között a temesvári forradalom kapcsán (is) tekintélyt szerzett bánsági ortodox metropolita, Nicolae Corneanu méltatta a kongresszus jelentőségét, és kifejezte örömét, hogy Románia e rendez-

vény által valóban közelebb kerül az egyházzene tudományos kutatásának európai élvonalához. A megnyitót kórushangverseny követte: a Camerata Academica Timisiensist Damian Vulpe vezényelte. Az előadás stílusát egy sajátos (délkelet-európai?) kettősség jellemezte, mely főleg Hassler, Palestrina és Schubert műveiben volt érezhető.

Másnap, 20-án, szerdán, a bánsági németiség kulturális központjában, a Guttenbrunn-házban Octavian L. Cosma bukaresti professzornak a román egyházi zene kialakulásáról szóló értekezésével kezdődött a tudományos előadások és hozzászólások sora. Ezt a szlovén és a bolgár egyházi zenével foglalkozó egy-egy előadás követte (Edo Skulj – Ljubljana, és Maria Samokovlieva – Sofia), utóbbi az egyházi zene és a népzene kölcsönhatásaira is kitért.

Két további előadás két bánsági egyházzene-sz, Peter Rohr és Martin Novacek munkásságával foglalkozott (Damian Vulpe – Temesvár és Ioan Tomi – Temesvár). Ezt egészítette ki a Felvidék és Erdély zenei kapcsolatait taglaló két értekezés (Ladislav Kacic – Pozsony: Evangélikus és katolikus egyházzene a XVII–XVIII. századi Szlovákiában, és Murányi Róbert – Budapest: Erdély és Felső-Magyarország zenei kapcsolatai a XVII. században).

A kongresszus hivatalos nyelve a német és az angol volt. A román nyelven elhangzott előadások közül több is a bizánci zenével foglalkozott. Ezekben a román ortodoxia hagyományairól (Titus Moisescu – Bukarest), a bizánci énekes kultúra európai jelenlétéről (Constantin Catrina – Brassó), a jászvásári könyvtárak bizánci zenei hagyatékáról (Florin Bucescu – Iași), illetve az ortodox polifóniának a román egy-

házban betöltött szerepéről (Gheorghe Firca – Bukarest) hallhattunk.

E témakörhöz sorolhatóak a második és harmadik munkanap alábbi előadásai is: A bizánci zene — híd Kelet és Nyugat között (Vasile Vasile), Kelet-nyugati kölcsönhatás az egyházzeneben Románia területén (Vasile Tomescu – Bukarest), Bizánci zene — a keleti egyház kulturális öröksége (Dan-Milan Mengheşi – Temesvár), A bánáti ortodox egyház kóruskultúrája (Nicolae Belean – Temesvár), A bukaresti Stavropoleos-templom énekes zene-kultúrája (Nicolae Gheorghijă – Bukarest), Gyenge Enikő (Budapest) Michael Haydn második, c-moll Requiemiének XX. századi ősbemutatójáról, Felician Roşca (Temesvár) pedig a Nagyváradai Múzeum és Állami Levéltár egyházzenei dokumentumairól szól.

Az első munkanap befejezéseként Michael Haydn Missa Trinitatis című nagyszabású kompozíciójának ősbemutatója hangzott fel a barokk stílusú római katolikus székesegyházban, mely számára 1754-ben született e zenemű (közreműködött a Sursum Corda Kórus, a Bánsági Filharmonia zenekara Franz Metz vezényletével).

Sikeres és — a diapozitívok és videofilmek miatt — látványos is volt a második, „orgona-történeti” nap. Tudvalevő, hogy a keleti ortodoxia és az orgonát is használó nyugati kereszténység törésvonala e régióban található. Ezért e néhány előadás a témában jártasabbak számára is kimondottan újdonságnak számított. Enyedi Pál (Budapest) a magyarországi orgonák felméréséről, Dávid István (Nagykőrös) az erdélyi orgonák megmentésének esélyeiről és az Organa Transsylvania Alapítvány tevékenységéről beszélt. Hermann Binder (Nagy-szeben) Johannes Hahn és Johannes Baumgartner szász orgonaépítők pozitívorgonáit mutatta be, Horst Gehann (Kludenbach – Németország) „Orgonaépítők, organisták és zeneszerzők Erdélyben” című dolgozatát olvasta fel. Eddig kevésbé ismert területek organakultúrá-

jába nyerhettünk betekintést Wolfgang Braun – Rosenfeld (Horvátország történeti orgonái), Emin Armano – Zágráb (A horvát orgonazene története) és Mándity György – Pétervárad (A Vajdaság történeti orgonái) előadásain keresztül. Walter Kindl (Temesvár) a Bánság orgonistáinak repertoárját kutatta, Richter Pál (Budapest) a XVII. századi orgonakíséreteket és a „parasztkantórok” ma még létező harmonizálási szokásait elemezte, nyitva hagyva a kettő közötti kapcsolat lehetőségének kérdését. László Ferenc (Kolozsvár) Fancsali János adatgyűjtésén és saját kutatásain alapuló előadásában átfogó képet rajzolt Zsizsmann Rezső kolozsvári orgonaművész, egyházzeneész és zene-pedagógus pályájáról.

A kongresszuson Szlovéniát még Primoz Kuret képviselte, aki a harmadik munkanapot megnyitó előadásában egy XIX. századi protestáns lelkész és zeneszerző, Theodor Elze ljubljainai tevékenységét elemezte. Megdöbbentő hatást váltott ki Franz Metznek a bánáti zsidó és keresztény zenetörténet kölcsönhatásairól szóló felolvasása, valamint az erre következő egyházi előjárói hozzászólás és egyháztörténeti visszatekintés: Temesvár története a népek és kultúrák kölcsönös megbecsülésének története volt, és annak kell maradnia a jövőben is.

Szacsvai Kim Katalin (Budapest) a Pater Müller Ignác-féle Rerum Musicarum Catalogus-t, míg Msgr. Martin Roos (Temesvár) a bánáti harangöntés történetét dolgozta fel. Két Jugoszláviából érkezett előadó, Živan Ištvanić és Edit Fišer a fehértemplomi Szent Anna-templom kórusának repertoárjával és a templom XIX–XX. századi egyházzenejével foglalkozott. Robert Rohr (München) Szentfülöp helység példáján mutatta be Bácska egyházzenei életét. Odessza egyházzenei stílusát és gyakorlatát Sergej Schip, míg V. Sabin Drăgoi férfikarra írt e-moll ortodox liturgiájának modális zenei nyelvezetét Ovidiu Giulvezan (Temesvár) előadásából ismerhettük meg.

Sajnáljuk, hogy az óbesenyői Velcióv Péter személyesen nem jöhetett el a bánsági bolgár egyházi énekekről szóló érdekes előadását megtartani, így azt felolvasásban hallgathattuk.

A népes előadói gárda több érdekes, tanulmányos hangversenyt hallhatott. A megnyitó utáni és a dómbeli koncertek színvonalát mögött elmaradt az evangélikus templomban rendezett orgonakoncert, különlegességével hatott azonban az ortodox katedrálisban tartott kórushangverseny és a Stavropoleos-templom énekkarának fellépése.

A Csanádi Püspökség múzeumának meglátogatása és a temesvári zeneiskolában megtartott záró értékelés után a kongresszust nagyváradi kirándulás zárta. A székesegyház és a püspöki palota (a Nagyváradi Múzeum) megtekintése kötetlen együttléte, az esti, Michael Haydn műveiből összeállított székesegyházi hangverseny pedig a kongresszus számára méltó befejezést volt hivatva biztosítani.

Dávid István

Cantus Planus Konferencia Esztergomban és Visegrádon

1998. augusztus 31. és szeptember 5. között rendezték meg a Nemzetközi Zenetudományi Társaság (International Musicological Society – IMS) Cantus Planus munkacsoportjának 9. találkozóját Esztergomban és Visegrádon. Több mint 15 ország csaknem 60 képviselője vett részt a tudományos és kulturális élet e jeles eseményén.

A megnyitó ünnepségre augusztus 31-én Esztergomban került sor a ferencesek templomában, ahol *Almásy László Attila* orgonajátékát követően *Dobszay László*, a Liszt Ferenc Zeneakadémia egyházzenei tanszékének vezetője, a Magyar Egyházzenei Társaság elnöke, *Paskai László* bíboros, prímás, esztergom-budapesti érsek, *Jeney Zoltán*, a Liszt Ferenc Zeneakadémia zeneszerzés tanszékének tanszékvezető egyetemi tanára és *Ruth Steiner*, a Cantus Planus munkacsoport soros elnöke köszöntötte a megjelenteket. A megnyitó után *Könözsy László*, Esztergom város polgármestere adott fogadást a résztvevők tiszteletére.

A konferencia másnap, szeptember 1-én, kedden kezdte meg munkáját. A 3–4 órás déli-élőtti és a délutáni ülésszakokat is a konferencia prominens személyiségei —David Hiley, Michel Huglo, Terence Bailey, Charles E. Brewer, Giacomo Baroffio, Ruth Steiner— vezették.

A tanulmánycsoport s egyben a konferencia *cantus planus* elnevezését a csoport tagjainak fő vizsgálódási területe adta. Ez a középkor egy- szólamú egyházi zenéje, mely elsőként a gregorián éneket jelenti, de hozzá tartozik az órómai ének, a beneventán ének és más különálló liturgiák zenéje is; sőt, a cantus planus elnevezés még tágabb értelmű: a bizánci és a zsidó zenével foglalkozók is helyet kaptak ebben a munkacsoportban. Így igen széles témakört érintettek az elhangzott előadások, melyeknek itt csak címeit sorolhatjuk fel (fordításban).

Szept. 1. de.: *Michel Huglo*: Processzionale-kéziratok, *Martin Czernin*: Liturgikus zenei kéziratok töredékei a bécsi Osztrák Nemzeti Könyvtárban, *Giacomo Baroffio*: A stroncone Szent Mihály arkangyal-templom antifonáléja és graduáléja a XV. századból, *Barbara Haggis*: A Gaude Maria Virgo responzórium rejtélye és kapcsolata a Musica Disciplina in Valenciennes (Bibliothèque Municipale MS 148) traktátussal, *Alexander Rausch*: Az ausztriai ciszterci tonárius a XII. századból.

Szept. 1. du.: *Christian Troelsgård*: Milyen énekeskönyv a bizánci sztycheraria?, *Fr. James J. Boyce Ord. Carm.*: Egy régi tradíció újonnan felfedezett kódexei: A salamancai kóruskönyvek, *Hana Breko*: A zágrábi érseki könyvtár MR 70-es

kódexe – egy középkori énekeskönyv keletkezési és használati kontextusa, *Jonas Vilimas*: Gregorián ének a késő középkori és kora újkori Litvániában: a diplomáciai források tanúbizonysága, *Jurij Snój*: Historia Cancionum; egy új, késő középkori verses officium eredetéről.

Szept. 2. de.: *Edward Nowacki*: Az ó-római mise kapcsolódási pontjainak tónusai: milyen kapcsolódási pontok?, *Joseph Dyer*: Tropis semper variantibus: kompozíciós eljárások az ó-római offertóriumokban, *Emma Hornby*: Egy gondolat kétféle kifejezése: a 8. tónusú traktusok felhasználása az ó-római és a gregorián ének közti összefüggés leírására, *Dobszay László* — *Gilányi Gabriella* — *Gurmai Éva* — *Pétery Dóra* — *Rákai Zsuzsanna* — *Szabó Balázs*: Az ó-római ének G-modusú rezponzóriumai (vita egy poszter alapján), *Michael Klaper*: A párizsi Nemzeti Könyvtár egy IX. századi evangeliáriumának (Fonds lat. 268) neumái – [megjegyzések] a szekvencia és a prosula egyik eddig figyelmen kívül hagyott forrásához, *Sandra Martani*: Egy XII. századi lektionárium (Evangelienlektionar, Vindob. suppl. gr. 128) ekfonetikus notációja, *David Eben*: Az „antifónacsomók” kibogozása; szept. 2. du.: *Gerda Wolfram*: Az antik és bizánci zeneelmélet folytonosságának kérdései és azok tükröződése az evangélikus énekeskönyvekben, *John Caldwell*: Még mindig szükségünk van liturgiára?, *David Crawford*: Reneszánsz liturgikus nyomtatványok — átfogó beszámoló, *Elzbieta Witkowska-Zaremba*: Történelmi gondolkodás a zeneelméletben 1450 körül, *Alexander Lingas*: A bizánci katedrális-rítusú matutinum első antifónája — az egyszerű zsolnározástól a kalophóniáig, *Jerome F. Weber*: A gregorián ének XX. század eleji előadási gyakorlata.

Szept. 4. de.: *David Hiley* — *Roman Hankeln*: Új szentek officiumai Dél-Németországban a középkorban, *Szendrei Janka*: Latin kóruskönyv Isztambulban, *Charles E. Brewer*: A vyssí brod-i Canticum Canticorum antifónaciklusa (Vyssí Brod, 1 VB 42.), *Márius Bernádó*: Processziós énekek katalán

forrásokban, *Manuel Pedro Ferreira*: Braga invitatóriumtónusai, *Svetlana Kujumdzieva*: John Koukouzeles szticherarionja — új adatok.

Szept. 4. du.: *Theodore Karp*: Egy ismeretlen későközépkori kottás töredék értéke és származása, *Nils Holger Petersen*: Sedit angelus ad sepulchrum: egy húsvéti processziós ének zenéjének és szövegének olvasata, *Stephan Engels*: A michaelbeuerni man. cart. 1 kézirat (varia, 1500 körül). — A salzburgi monasztikus liturgia egyik fontos dokumentuma, *Simon Harris*: A XIV. századi akolouthia, *Maria Pischlöger*: A késő ortodox énekgyakorlat neumált katavaszziák, *Nanna Schiadt*: Az akathistos himnusz elemzése a szöveg, a zene és az ikonográfia összehasonlításával.

Szept. 5. de.: *Mariana Dimitrova*: Az Akolouthiai kézirat reggelre vonatkozó része, *Kiss Gábor*: Contrafactum — theoria contra factum, *Volker Schier*: Nürnberg szabad királyi város liturgikus énekgyakorlatának aspektusai a XV. században.

A konferencia egyik sajátos előadási formája a közszemlére kitett poszter volt. Ezeket napokon keresztül lehetett tanulmányozni, majd csupán néhány szavas előadás hangzott el róluk, melyet a szokásos diskurzus követett. Ilyen posztert készített például David Hiley és nővendéke, Roman Hankeln, továbbá Dobszay László és néhány negyedéves zenetudós hallgató. Ez is jelezte azt a törekvést, hogy a szakmában már több évtizede működő professzorok igyekeztek bevonni a munkába fiatalabb kollegáikat, növendékeiket. Ekként több fiatal zenetörténész kollégával is találkozhattunk a konferencián, akik rövidebb terjedelemben ugyan, de szintén lehetőséget kaptak dolgozataik előadására.

Az intenzív munka mindössze egy napra, szeptember 3-án, csütörtökön, egy egész napos kirándulás erejéig szakadt félbe. Ennek fő célja Esztergom volt, ahol a képzőművészeti és történeti értékek megtekintése mellett (Bazilika, Bakócz-kápolna, Főszékesegyházi Kincstár, a vár régészeti feltárása, Keresztény Múzeum)

egy kifejezetten szakmai programra is sor kerülhetett: a Bazilika könyvtárának jóvoltából néhány jelentős középkori magyar kódexet is megnézhattünk. A nap végeztével pedig a résztvevők — premontrei atyák és testvérek segédletével— Zsámbékon énekeltek ünnepélyes vesperást Nagy Szent Gergely pápa tiszteletére, akinek aznap volt a liturgikus naptár szerinti ünnepe. A rossz idő ellenére a kirándulás jól sikerült, melyhez a premontrei testvérek és nővérek a vesperást követő egyszerű, melegszívű, vendéglátása is hozzájárult.

Péntek estére Kallós Zoltán a mezőszégyi Magyarországról hozott magával Visegrádra zenészeket és táncosokat, akik valóban a hagyomány által megőrzött művészetüket mutatták be a hallgatóságunk.

Szombaton, az előadások végeztével, sor került a további tervek megvitatására is, melyek homlokterében a Nemzetközi Zenetudományi Társaság 2000-re tervezett budapesti konferenciája állt. Végül a vendégek hajóval érkeztek vissza Budapestre.

Csomó Orsolya

Hírek Erdélyből

Hitoktató Továbbképző Székelyudvarhelyt

A Gyulafehérvári Római Katolikus Egyházmegye több mint kétszáz hitoktatójának —kötelező— továbbképző tanfolyamát, melyen néhányan más egyházmegyeiből is részt vettek, 1998. július 21–24. között Székelyudvarhelyt tartották. Az igen jól szervezett tanfolyamot —mint a hitoktatók képzését általában— *Marton József* teológiai tanár, dékán fogta össze koncepciózusan s minden részletre való nagy odafigyeléssel. A tanfolyam lelki megalapozásának meghatározó eleme volt —és jelezte: a hierarchia milyen kitüntető figyelemmel kíséri a laikus katechéta és az egyházzenei munkáját—, hogy *Tamás József* segédpüspök (Csíkszereda) mindvégig valóságosan jelen volt, a szentmiséket celebrálta, magvas szentbeszédet, egyéni lelki beszélgetéseket tartott. A házigazda, *Kovács Sándor* főesperes a templom, a helybeli római katolikus középiskola és kollégium, valamint az előadók számára az asztalközösség —pazar vendéglátás— biztosításával teremte meg a nyugodt munkakörülményeket.

A két részre osztott csoportok számára felváltva *Puskely Mária* és e sorok írója tartott előadásokat: az előbbi gyakorlati teológiai kérdésekről, az utóbbi a Dicsérjétek az Urat c. erdélyi római katolikus népénekeskönyvnek a gyermek- és if-

júsági katekizisben való felhasználása módjairól. Az egyházmegye lelki és liturgiai-egyházzenei vezetői ugyanis meg vannak arról győződve, hogy a liturgikus ének és a népének eme nagyszerű, s immár kántori használatra orgonakíséretes változatban is megjelent gyűjteményének meghonosításában a kántorok mellett igen nagy szerepe lehet és van is a hitoktatóknak.

A déli szünetekben tartott énekpróbán mint az új erdélyi énekekönv szerkesztője, *Geréd Vilmos*, és az udvarhelyi Szent Miklós-főplébánia-templom kántora, *Illyés István* tanította be az új, illetve egységesítette a már ismert liturgikus és a népénekeket, ugyanők vezették, ill. orgonán kísérték a misék éneklését is. Igazi zenei élményt szerzett *Fórika Balázs* kézdívásárhelyi kántor rendkívüli hangú szépségű, erőteljes és hiteles előénekesi szolgálata, de mindenekelőtt a valóban teli torokból, biztos énektudással éneklő — nagyrészt fiatalokból álló— hívő tömeg.

Ismét engedtessek meg, hogy a hírhovatához nem illő hanggal kilépjek a krónikás szerepéből! Jóllehet itt-ott elhangzott néhány kételkedő hang, hogy a fiatal-ságot valóban „meg lehet-e fogni” az egyházzene —és az Egyház— számára a magyar gregoriánnal s a népénekekkel, a tanfolyam jellemzője a liturgikus énekhez

való pozitív hozzáállás, az őszinte érdeklődés, tanulni akarás, és az előadók iránti majdnem túlzó tisztelet volt. Végig az öröm és a megszágyenyülés érzései hullámzottak bennem. Az olvasó a hír minden egyes mondata mellé odateheti a kérdést: volt-e, van-e, elkép-

zelhető-e akárcsak hasonló is Magyarországon? Ahonnan kocsirakományszámra viszik át a régi (rég kiérdemelt), meg az itthon sem kellő „új” (gitáros) énekeskönyveket? Erdélyi kollégáink mindenesetre tudják, mit adjanak helyettük...
Déri Balázs

Kántorok és egyházzeneszek Gyulafehérváron

1987 óta a Gyulafehérvári Római Katolikus Egyházmegye évente rendez kántorainak lelki-gyakorlatos továbbképzést, melyek az aktív és hivatalosan alkalmazott kántorok számára kötelezőek. Az esetleg előforduló többszöri, egymást követő hiányzást az Egyházzenei Bizottság levélben kérheti számon a távolmaradótól, akinek mulasztását esetenként plébános igazolhatja. A továbbképzést évenként más-más erdélyi városban szervezik meg, az utóbbi évek helyszínei —Csík-szereda, Székelyudvarhely, Kolozsvár— után idén ismét Gyulafehérvárra esett a választás.

A program augusztus 24-én este 7 órakor a székesegyházban Veni Sancte-val kezdődött. Az elmélkedést —a további, reggeli beszédekhez hasonlóan— dr. *Jakubinyi György* érsek tartotta. Az elmélkedések témáit mindig az aznapi olvasmányok, az evangélium, s azoknak a kántori szolgálattal kapcsolatos mondanivalói adták. Az érsek úr a bevezetőben elemezte a liturgia résztvevőinek, különösen a kántornak a szerepét, az utolsó napon pedig —a hálaadó Te Deum keretében— a kántori szolgálat ősi, őszösvetségi eredetéről beszélt. *Gál Alajos* főesperes, az Egyházzenei Bizottság elnöke, a bűnbánati liturgia keretében a Szentlélekről tartott elmélkedést.

A szakmai program délelőtti és délutáni előadásokkal telt. Előadás hangzott el a közelmúltban megjelent *Dicsérvjétek az Urat* orgonáskönyv használatáról, a magyarázatokat egyes tételek közös eléneklése követte. A liturgiánkban fő helyet elfoglaló gregorián tételekről *Illyés István* székelyudvarhelyi, a kórusművekről *Farkas Áron* brassói kántor beszélt. *Ferencz István* marosvásár-

hely-remeteszegei plébános az egyházmegyei zsinat előkészületeit ismertette.

Természetesen jelentős idő jutott a továbbképzésen a gyakorlati foglalkozásokra is. Valamennyi résztvevőnek be kellett mutatnia tudását egy-egy introitus, kommúnió, rezponzoriális zsolttár, jubilos alleluja valamint a Missa mundi tételeinek eléneklésével. A helytelen, hibás előadást a foglalkozások szakmai irányítói igazították ki.

A résztvevőknek különleges élményt jelentett a Batthyaneumban tett látogatás. A híres könyvtár történetét annak igazgatója ismertette, bemutatva nevezetességeit, így a híres Aranykódexet is. A könyvtárban kutató *Šorban* Elena kolozsvári zenetanárnő a graduálékról, különféle régi szertartáskönyvekről tartott előadást. Egy kéziratos ferences kódexben Kapisztrán Szent János tiszteletére írt éneket talált, melyet az egybegyűlték el is énekeltek.

A továbbképzőn 69 fő vett részt (a főegyházmegyében mintegy 120 kántor működik), a gyulafehérváriak mellett a váradi és a temesvári egyházmegyéből is érkeztek kollégák. (A szatmáriak részére külön tartottak továbbképzőt Nagyszokondon.) Idén fordult elő első alkalommal, hogy az Egyházzenei Bizottság elismerő-köszönő oklevelet állított ki a főegyházmegye most nyugalomba vonult négy kántorának. Az egyházzenei támogató és művelő két pap is elismerő oklevelet kapott. A liturgikus zenét az előírásoknak megfelelően, sállangoktól mentesen, magas szinten művelő kilenc kántor szintén hasonló kitüntetésben részesült.

Geréd Vilmos (Gyulafehérvár)

Kórustalálkozó Gyergyótölgyesen

A Gyergyói-medence római katolikus énekkarainak idei, 12. találkozóját július 25-én, szombaton, a gyergyótölgyesi katolikus templomban

tartották meg 10 kórus részvételével. Az 1999. évi találkozóznak várhatóan Ditró ad helyet.

Molnár Árpád (Maroshévíz)

Egyházzenei tanfolyam a Felvidéken

1998. július 1-én első ízben nyitotta meg kapuit Révkomáromban (Komarno) a Marianum Énekkari Egyházi Iskola az egyházzenei tanfolyam hallgatói számára. A tanfolyam célja, hogy itt a Felvidéken is elinduljon a katolikus kántorképzés, s ezáltal templomainkban, iskoláinkban az egyházzenét értőn művelő kántorok, tanítók szolgáljanak és tanítsanak.

A tanfolyam négyéves. Jelenleg az első osztály 17 hallgatója kapott a képzésről oklevelet. Öröndetes, hogy Csallóköztől a Bodroghözígsok helyről érkeztek jelentkezők. A Marianum Egyházi iskolában folyt az oktatás, amelyet két lelkiatya és négy tanár vezetett, nevezetesen Magyar Károly esperes-plébános, Karaffa János káplán a liturgiát és a hittant, Galbács Gabriella, Kovács Andrea a zeneelméletet, szolfézt, gregoriánt, népéneket és karéneket, Wollent Andrea, Szabó Imre a zongorát és az orgonát tanította.

A mindennapi oktatás reggel zsolozsmával kezdődött, majd ezt hat tanítási óra követte. Délután folytak a zongora- és orgonaórák. Az

esti szentmiséken a Szent András-templomban a hallgatóknak alkalmuk nyílt bemutatni a frissen tanultakat.

A zárónapon sikeres vizsgákkal, majd a Szt. Rozália-templomban Te Deummal fejezték be a tanfolyamot. Idén októberben és a jövő év márciusában konzultációs napokat tartunk, hogy a megtanult feladatként kapott zenei anyagot felelevenítsék, ill. bemutassák hallgatóink. Köszönettel tartozunk mindazoknak, akik segítettek a tanfolyam megszervezésében, létrehozásában, lebonyolításában. Külön köszönet mecénásunknak, kinek bőkezű adományából egy új háziorgonával gazdagodtunk. Valamint köszönjük az Országos Magyar Cecília Egyesület és a Határon Túli Magyarok Hivatalának anyagi segítségét is.

Reméljük, hogy a Jóisten a jövőben is ad erőt, egészséget s lelkes oktatókat, akik szívükön viselik a felvidéki katolikus magyarság sorsát.

Stubendek István

IV. Kapuvári Egyházzenei Napok

A Kapuvári Egyházzenei Alapítvány és Kapuvár város önkormányzata 1998. április 25–26-án rendezte meg a IV. Kapuvári Egyházzenei Napokat, melynek díszvendége Halmos Lászlóné volt.

25-én, szombaton délelőtt az Állami Zeneiskolában Bartalus Ilona, a Duna Televízió zenei főszerkesztője tartott előadást „Európai nevelés vagy Amerika-utánzás a magyar zenepedagó-

giában” címmel, ill. ennek keretében bemutató órákat a Felsőbüki Nagy Pál gimnázium 5./A osztályos tanulóival és tanárokkal.

Délután országos egyházzenei vetélkedőt rendeztek Kovács Gyuláné Németh Rita karnagy, énektanár vezetésével. A zsűri elnöke Bartalus Ilona, tagjai: Barsi Ernő ny. főiskolai tanár, néprajzkutató, Benyóvszky Imre oboatanár, karnagy,

Budai Istvánné kat. ált. isk. igazgató h., *Ludwig Czombár* katolikus lelkész, *Hortobágyi Ágnes* ének-zenetanár, ny. szaktanácsadó, *Szimon János* evangélikus lelkész, *Vladár Gábor* református lelkész voltak.

A vetélkedő eredményhirdetésén beszédet mondott *Barsi Ernő*, értékelést tartott *Bartalus Ilona*, a Kapuvári Egyházzenei Alapítvány képviselőjében *Pintér Imréné* adta át a díjakat. Záróbeszédet mondott *Bíró Péter* polgármester.

Vasárnap a kapuvári Rábaközi Művelődési Központban 10 órakor köszöntőt mondott *Bíró Péter* polgármester, majd ökumenikus istentiszteletet tartottak egyházi kórusok közreműködésével. Igét hirdetett *Ludwig Czombár* katolikus, *Szimon János* evangélikus, *Vladár Gábor* református lelkész.

Délután 3 órakor pedig kórushangversenyt rendeztek, amelyet az alapítvány nevében *Pintér Imréné* nyitott meg, a szünet után *Csendes Éva* karnagyra (élt 1969–1997) emlékeztek, az utolsóként fellépő kórus műsora előtt pedig az akkor egy éve elhunyt *Halmos Lászlóról Barsi Ernő* mondott megemlékezést. Záróbeszédet tartott és az okleveleket átadta: *Bíró Péter* polgármester.

A közreműködő kórusok: *Szent Cecilia Kórus*, *Ajka* (karnagy: Kövesiné Pasinszky Anna), *Schola Cantorum Sancta Trinitas*, Budapest (karnagy: Kenyó Nikoletta), *Széchenyi I. Ált. Isk.*

Kamarakórusa, Dunakeszi (alapító karnagy: Csendes Éva, művészeti vezető: Kóta Veronika), *a győri bazilika Palestrina Kórusa* (karnagy: Katona Tibor), *Liszt Ferenc Vegyeskar*, Lébény (karnagy: Borika Ferenc), *Harmonia Sacra Énekkar*, Nagykovácsi (alapító karnagy: Csendes Éva, művészeti vezető: Volf Annamária), *Gárdonyi Zoltán Református Énekkar*, Sopron (karnagy: Szabó Miklósné), *Szt. István templom „Harmonia Sacra” kórusa*, Sopron (karnagy: Reisner Erzsébet). Orgona: *Farkas Anikó*, *Sápy Szilvia*, *Volf Annamária*.

A vetélkedő gyermekcsoportjai: *II. Rákóczi Ferenc Katolikus Általános Iskola*, Csorna (vezető: Kissné Pálfi Anita), *Svetits Katolikus Elemi Iskola és Gimnázium*, Debrecen (Dobi Istvánné), *Széchenyi István Általános Iskola*, Dunakeszi (Kóta Veronika), *Evangélikus Gimnázium*, *Általános Iskola és Óvoda*, Győr (Módosné Hatvani Zsófi), *Prohászka Ottokár Katolikus Általános Iskola és Gimnázium*, Győr (Pusztai László), *Szent Kamilus Plébánia*, Győr (Székely Ágnes), *Piarista Általános Iskola és Gimnázium*, Mosonmagyaróvár (Marquetantné Wagner Ilona), *Szentlélek-templom zsolttározó csoportja*, Sopron (Nagy Cecília Perpétua), *Árpádházi Szent Margit Általános Iskola*, Tatabánya (Csukly Géza), *Mindszenty József Általános Iskola*, Zalaegerszeg (László Ferencné).

A rendezvény programfüzete alapján

A Váci Nemzetközi Gregorián Fesztivál

A Váci Püspökség és a Gregorián Társaság közösen szervezte a Váci Nemzetközi Gregorián Fesztivált 1998. június 25–28. között.

A program a következő volt:

25-én, csütörtökön 19.00: megnyitó és gregorián mise a székesegyházban; 20.00: orgonán gregorián dallamokra improvizált *Lantos István* orgonaművész, közreműködött a *Schola Gregoriana Budapestinensis* (vez. Béres György);

26-án, pénteken gregorián foglalkozások a Szemináriumban, 9.30: *David Eben*, a Schola Gregoriana Pragensis vezetője, 11.00: *P. Godehard Joppich*, a Frankfurti Zeneművészeti Főiskola tanára, 15.00: *Josef Kohlhaüfl*, a Bécsi Zeneművészeti Főiskola gregorián-professzora, 16.30: *Johannes Berchmans Göschl*, a Müncheni Zeneművészeti Főiskola gregorián-professzora. 18.00: vesperás a piarista templomban (*Schola*

Cantorum Amsterdam, vez. Eugène Liven d'Abelardo), 20.00: szkólák bemutatója a székesegyházban.

27-én, szombaton 9.30: gregorián foglalkozás a Szemináriumban (Fr. Cornelius Pouderoijen OSB, a vaals-i és a solesmes-i apátságából), 11.00: közös próba a székesegyházban, 12.00: gregorián mise a székesegyházban, 15.30: szkólák bemutatója a székesegyházban, 20.00: matutinum a piarista templomban (*Schola Cantorum Amsterdam*).

28-án, vasárnap 8.15: laudes a piarista templomban, 10.00: főpapi gregorián mise és Te Deum a székesegyházban.

A fesztiválon az említetteken kívül részt vett még a *Bécsi Zeneművészeti Főiskola Egyházzenei Tanszakának szkólája* (vez. Josef Kohlhäufel), a bécsi *Hofburgkapelle szkólája* (vez. Thomas Holmes), a *Schola Gregoriana Pragensis* (vez. David Eben), a *Nova Schola Gregoriana* (vez. Alberto Turco).

Koloss István 50 éves egyházzenei jubileuma

Koloss István orgonaművész, zeneszerző, a budapesti Szent István-társzékesegyház orgonistája 50 éves egyházzenei és zeneszerzői jubileuma alkalmából 1998. október 19-én este 7 órai kezdettel ünnepi hangversenyt adott a pesti bazilikában. A hangverseny bevezetőjeként, a templom padjait megtöltő közönség előtt, *Szabó Géza* kanonok, a templom plébánosa köszöntötte a jubiléumát, idézve a II. Vatikáni Zsinat liturgikus konstitúciójának a szent zenére és énekekre vonatkozó rendelkezéseit. A koncerten közreműködött *Lugosi Melinda* (ének) és *Koloss Krisztina*

(gordonka), a műsoron felhangzottak Koloss Te Deum-fantázia, Elégia, Változatok egy Tinódi-dallamra, Magyar Madonna, Gregorián vázlatok című művei, valamint a Recitativo és a Finale a szerző I. orgonaszonátájából. A hangversenyt a bazilika alagsorában megtartott fogadás követte, ahol a barátok, kollégák, tanítványok és tisztelők köszöntötték az ünnepeltet.

A jubiléumnak ezúton is gratulálunk, s további eredményes egyházzenei szolgálatot kívánunk.

(dip)

Tardy László kitüntetése

A Magyar Katolikus Püspöki Kar 1998. december 9–11-i téli rendes ülésén Seregély István elnök, egri érsek a magyar egyházi és templomi zene terén több évtizeden át végzett kimagasló és lelkiismeretes szervező, ok-

tató, előadó tevékenysége elismeréséül Tardy Lászlót, a budavári Nagyboldogasszony-templom karnagyát a „Pro ecclesia Hungariae” emlékéremmel tüntette ki.

(Az Új Ember híre)

A Magyar Egyházzenei Társaság közgyűlése

A Társaság rendes évi közgyűlését 1998. december 28-án, hétfőn este a budapesti Fasori evangélikus templomban tartotta. A vezetőség beszámolt az 1998. évről és ismertette az 1999. évi programot. Déri Balázs bejelentette

lemondását 1999-től kezdve a Magyar Egyházzene felelős szerkesztői tisztéről, majd előadást tartott Prudentius latin himnuszairól. Végül a tagság ökumenikus zsoltáros esti imán vett részt.

Református egyházzenei hírek

Pécsi egyházzenei hétvége a graduáléneklésről

A református Egyházzeneszkek Munkaközössége (ReZeM) 1997 őszén a korábban gyakori Budapest környéki rendezvényei után vidéken is programokat kínált a tagság és az érdeklődők számára. Ezek egyike volt a Pécs-kertvárosi református egyházközséggel közösen szervezett „Graduál a református istentiszteleten” címmel megrendezett szakmai hétvége. Az alábbiakban az esemény napló-szerű összefoglalását adjuk.

1997. november 7-én, pénteken este 17 órai kezdettel „A református istentisztelet és a liturgia” címmel Szénási Sándor bicskei református lelképásztor, nyugalmazott esperes nyitóelőadása hangzott el. Az előadó a liturgiáról, annak az Újszövetség alapján ismerhető két ősgyülekezeti formájáról szólt, felvázolva a reformátorok által választott páli irányt. Rámutatott a református és a katolikus liturgia Barth Károly által torzónak nevezett mivoltára —az előbbiben a sákramentum, utóbbiban az igehirdetés mellékes, elhagyható—, és a liturgia megújítására kezdeményezett nyugati mozgalmakra, egyben a „semper reformanda” egyházában tapasztalható, az építő kritika alapján álló megújulási kísérletekkel szembeni ellenállásra is. Mint mondta, a XIX. században a maradék liturgia, a régi hitvalló énekek és nem az üres prédikációk tartották meg egyházunkat, a graduálok súlyos biblicitása pedig már nem illett a felvilágosult elmékhez. meggyőződése szerint az új eszmei és teológiai irányzatok tették lomtárba a régi kellékek számító graduált, nem igazán az ellenreformáció. Végül a Második Helvét Hitvallás és Kálvin liturgikus ének-zenéhez fűzött elveinek kettős természetéről szólt, s arról, hogy a ReZeM Kálvin szellemében jár el, hisz a Soli Deo gloria, a Sola fide, Sola

gratia, Sola Scriptura és a Solus Christus elvek benne vannak a graduálokban. Egyben sajnálattal fejezte ki, hogy Ünnepeink című könyvéből kimaradt egy fejezet a ReZeM vállalkozásáról, a graduálok reformjáról.

Az előadást az előadó és a résztvevők megszákították a 18 kezdődött esti graduál-istentisztelet erejéig, melyet a templomban tartottak meg a Pécsi Református Kollégium vegyeskara (vez. *Hoppál Péter*) énekes szolgálataival és Szénási János házigazda lelképásztor igeszolgálatával. Az istentiszteleten a graduálok, ill. a gyülekezet és kórus váltakozó zsolttáréneklése mellett XVI–XVII. századi magyar protestáns énekek feldolgozásai is megszólaltak. Így már az első este elmélet és gyakorlat kiegészítették egymást.

Másnap fél kilenckor reggeli zsolttáros istentisztelettel (prima) indult a nap a Protestáns graduál című ReZeM-kiadvány alapján. Ekkor már a Pécs-kertvárosi gyülekezet kamarakórusa, ill. a tanfolyam hallgatósága és előadói együtt énekeltek a liturgiát, melyben Szénási Sándor volt az igehirdető. A délelőtti énekes foglalkozáson Papp Anett karnagy, egyházzenei doktorandusz-hallgató igazította el a műfajok világában a résztvevőket „A graduálok műfajai, helyük a liturgiában” című előadásával, délután pedig „A graduálok az egyházi évben” címmel Bódis Tamás karnagy, orgonaművész vezetett énekes foglalkozást, egyúttal felkészítette a kezdőket is az alkonyati zsolttáros istentiszteleten, a vespérsón való aktív részvételle. (A vespérés 16 óra-
kor kezdődött egészen különleges természeti jelenséggel, ugyanis szinte pontosan a templom körül kettős szivárvány képződött, mely az istentisztelet végére beaknyodott égbolton a naplementéig látható volt kintől, bent-

ről egyaránt...) Az esti liturgia énekes résztvevői már szinte összeszokott kórusként szólaltak meg, az igehirdető *Fekete Csaba* lelkipásztor pedig a lectiót is a korabeli olvasmánytónusban, énekelve olvasta fel. Az esti előadást is Fekete Csaba himnológus-lelkipásztor tartotta „A graduáléneklés rövid története, kitekintés más egyházak liturgikus életére” címmel, melyen az istentiszteleti rend első funkciója mellett annak kultúrproduktum-voltára is utalt. A történeti adatok sorában felidézte Szenci Molnár Albertet, aki a Biblia végére tette a zsoltárokat, a hitvallást és az ágendát is. Ezzel párhuzamban a svájci reformátusok liturgikus könyvének tartalmát is ismertette (zsoltárok, Magnificat, doxológia, a Tízparancsolat, a szereztetési igék, az Úri imádság, istentiszteleti rendek, Kyrie, Glória ...). Ezután a hollandok liturgikus énekeiről szólt, majd az anglikán liturgia történetéről, mai, példaértékű —és sok ponton a XVI–XVII. századi magyar gyakorlattal megegyező— állapotáról. Véggöveztetésként leszűrte, hogy az Öreg Graduál ellenreformáció idején elvetett rendtartása miatt lett olyan száraz a liturgiánk, s hogy egyházunknak nyomtatott, állandó liturgiát aztán csak 1909-ben sikerült kiadni. Az előadások utáni beszélgetések sok kérdést vetettek fel az említett témákban, melyeket ez alkalommal volt is idő megvitatni.

A vasárnap délelőtti, szintén Fekete Csaba igazgolatával zajlott istentiszteleten graduálok és többszólamú tétel hangzottak el. A nagy számú gyülekezet érdeklődéssel fogadta a tanfolyam résztvevői által gazdagított liturgiát, mely ez alakkal is tartalmazott rezponzoriális elemeket. Sokan örömeiket

fejezték ki a szervezőknek, hogy ez a gyülekezet adhatott otthont ezen országos rendezvénynek, hozzáteve, hogy számukra már ismerősen cseng a graduálok dallamvilága a gyülekezet kamarakórusa ez irányú próbálkozásai miatt. — A tanfolyam kódája a délutáni Buxtehude-hangverseny volt, melyen Bódiss Tamás, a Pécs-kertvárosi gyülekezet kamarakórusa, hangszeres és énekes szólisták közreműködésével a 360 éve született német mester orgonaművei mellett két kantátája csendült fel.

E tanfolyam célja a liturgikus éneklés XVI–XVII. századi magyar protestáns gyakorlatának megismertetése és mai alkalmazási lehetőségeinek vizsgálata volt, mely tehát e témában ismerkedési és elmélyülési lehetőséget nyújtott a résztvevők számára elméleti és gyakorlati téren egyaránt. ma a korábban többrétegű, de évszázadok során többszörösen lepusztult istentiszteleti ének-és zenekultúránk és az ugyanígy sajnálatosan kilúgozottá vált liturgiánk együttes megújulásának lehetőségét láthatjuk az 1948-as énekeskönyv-reform szellemének immár a graduálokra is kiterjesztett továbbvitelében. Olyan kincsre bukkanhattunk, melyet hitvalló eleink több mint száz esztendeig használtak a három részre szakadt Magyarországi protestáns gyülekezeteiben.

Sajnálatos, hogy a graduálokat, magyar református éneklési gyakorlatunk eme kincsét a magyar nép zivataros évszázadaiban elvesztettük, de itt a lehetőség visszaszerzésükre! Eszünként talán egyházunk belső lelki megújulását is elősegítheti. Ne féljünk hét élni vele!

Hoppál Péter karnagy, ének-zenetanár

Református „alternatív korálkönyv”

Szeptember 5-én a ReZeM szakmai napot tartott a Debreceni Református Kollégiumban, melynek témája a gyülekezeti ének kísérete volt. Bevezetőt

tartott *Varga László*, *Sepsy Károly* és *Bódiss Tamás*, majd *Karasszon Dezső* adott ízelítőt egy új kotta, az Alternatív Korálkönyv anyagából.

Karnagytovábbképző Pécsett

A ReZeM és a Pécs-Kertvárosi református gyülekezet karnagy továbbképzést és kórustalálkozót rendezett május 1–3-ig.

A környékről és az ország több részéről összegyűlt karvezetőknek kórusművek elemzéséről, a kóruspróbára felkészülésről beszélt *Hartyányi Judit* karnagy, a Zeneakadémia tanára, majd másnap *Bódis Tamás* tartott előadást a repertoárválasztásról.

A délután kezdődött kórustalálkozón részt vett Budapestről a Szilágyi Dezső téri kórus, a pasaréti Palló Imre énekkar, a Soli Deo Gloria kamarakórus, valamint a helyi gyülekezet Psalmus kórusán kívül a Pécsi Evangélikus Gyülekezet énekara.

A találkozó első napjának délutánján *Hartyányi Judit* meghívott karnagy foglalkozott az énekkarokkal: a közös hangképzést és *Gárdonyi Zsolt*: „Nagy hálát adjunk” kezdetű kórusművének próbáját vezette.

Rövid szünet után az énekkarok egyenként mutatkoztak be igen színvonalas műsorral, majd este a karnagyok közös megbeszélésen értékelték a nap eseményeit. Másnap, vasárnap az énekkarok baranyai gyülekezetekben szolgáltak istentiszteleten.

Bódis Tamás (Fót)

Ülésezett a Doktorok Kollégiumának himnológiai szekciója

Augusztus 24–28. között Sárospatakon tartotta évi rendes ülését a református Teológiai Doktorok Kollégiuma, melynek himnológiai szekciója az éppen idén 50 éve megjelent 1948-as énekeskönyv értékelésével foglalkozott. A korábbi szekcióvezető, Máté János halálával a tagok *Szabó Gábor bács-kiskunsági esperest*, zsinati képviselőt választották meg a szekció elnökéül.

A testület jövődöbéli munkája lesz a jubiláló énekeskönyv kritikai vizsgálata egy elkövetkező revízió érdekében. Ennek első lépéseként a jubileum alkalmából a szekció az énekeskönyv olyan új kiadását szorgalmazza, mely minden ének előtt közli annak dallamát is. A bizottság másik fő munkaterülete a református kántorképzés ügyének felkarolása lesz.

A Soli Deo Gloria Kamarakórus és Zenekar idei szolgálatairól

1998. január 4-én *Bach: Magnificat* című művét énekelte a Soli Deo Gloria Kamarakórus és Zenekar a Pozsonyi úti ref. templomban *Bódis Tamás* vezényletével. Szólót énekeltek: *Sepsy Katalin, Hamar Éva, Hajdú Erzsébet, Basky István* és *Oláh Gábor*. Ezen az estén a gyakran hallott mű a református istentisztelet keretében ágyazottan hangzott el, hiszen közös zoltárének (81. genfi zoltár gyülekezet-kórus váltakozásban), igelovásás, motetta-ének (Krisztus születék – invitatorium, Schütz: Also hat Gott...) vezette be a rövid igehirdetést,

mely Szűz Mária hálaénekét vette alapul. *Bach* műve előtt a gyülekezet és a kórus egy XVI. századi verses formában is végigénekelte a *Magnificat* (a 146. genfizoltár-dallamra valószínűleg *Szenci Molnár Albert* alkalmazta a szöveget).

Ilyen előzmények után a *Bach*-mű előadása valódi csúcspont lehetett, mely után a koncertteremben elmaradhatatlan extatikus befejezés (taps) helyett *Huszár Gál XVI. századi imádsága* oldotta fel katartikusan a feszültséget és zárta le az istentiszteletet.

Június 1-én *Mendelssohn: Elias* (Illés) című oratóriumának első részét énekelte az énekkar Berkesi Sándor vezényletével, a fentiekén kívül szólistaként Kiss Rózsa és Dövényi Gergely (fiúszoprán) működött közre.

A kórus 10 éves jubileuma alkalmából *Händel: Messiás* című oratóriumát október 24-én Kecskeméten, 25-én Budapest-Kálvin téren, november 8-án Pápán a református templomban szólaltatta meg.

A szekszárdi Gárdonyi Zoltán Együttes névadó hangversenye

Négy évvel ezelőtt *Lemle Zoltán* református egyházmegyei lelkész alapította az énekkart.

Célkitűzése az volt, hogy Tolna megyében örömondó békekövetként szolgálhasson a református gyülekezetekben.

A csoport tagjainak létszáma kezdetben tizenkettő volt. Ma már huszonöt. A *Naszladi Judit* karnagy által vezetett kórus azonban nemcsak létszámában gyarapodott, rövid pár év lelkes munkájával a hangzás szépsége, a szólamok kiegyenlítetttsége, a dinamikai árnyalás tekintetében is szépen fejlődött, és megtalálták az utat a zoltárfeldolgozások áhíttatos világához. Naszladi Judit a legjobb értelemben a régi Kappelmeisterek stílusában vezényel, de bizonyára szem előtt fogja tartani a zenei építkezés hajlékony formálásának fontosságát is. Ehhez adva van a kitűnő adottságokkal rendelkező, lelkes együttes.

A kórus életében ez az 1998. október 7-e emlékezetes szép nap volt. Minden műsor-számukon átsugárzott egy ünnepélyes légkör, amely méltó volt a névadó Gárdonyi Zoltán nevének felvételéhez. Gárdonyi Zoltán e század protestáns egyházzenejének legendásan sokoldalú egyénisége volt. Mint zenetudósnak Bach- és Liszt-kutatásai zene-

történeti jelentőségűek. Mint zenei nevelő is jelentős szerepet vállalt zenei életünkben. Ő volt a Zeneakadémia protestáns egyházzenei tanszakának utolsó vezetője. Mint zeneszerző is sokoldalúságával tündököl és igazán méltó arra, hogy zenei életünkben újra felfedezzük.

A névadó koncert ünnepélyességéhez nagy mértékben hozzájárult, hogy megjelent a névadó szerző lánya, *Gárdonyi Hajna* hegedűművésznő és *Gárdonyi Zsolt*, Németországban élő fia is, aki a würzburgi zeneakadémia tanszékvezető professzora és e hangversenyen mint zeneszerző és kiváló orgonaművész is nagy sikerrel mutatkozott be.

Öröm számunkra, hogy a közreműködő *Lozsányi Tamás* szekszárdi orgonaművész éppoly professzionális színvonalon szerepelt, mint a meghívott díszvendég, akinek egy orgonaművét mutatta be nagy sikerrel.

Összefoglalásul elmondható, hogy a tökéletes rendezés és szervezés, a színvonalas előadás emlékezetes eseménnyé, ünneppé avatta az estet.

Husek Rezső,
a szekszárdi Liszt Ferenc Állami Zeneiskola
ny. igazgatója

Orgonás hírek

Orgonahangverseny Párizsban

Ez év nyarán különleges meghívást kaptam. Egy régi kedves ismeretség elevenedett fel, amikor Pálúr János meghívott párizsi koncertjére. Korábban együtt végeztük orgonatanulmányainkat a Mártírok útjai zeneiskolában Baróti Istvánnál, aki mindig elkötelezett híve volt a francia orgonazenének. Tanárunktól ennek jegyében már akkor sokat hallottunk a romantikus orgonazene és a francia orgonaépítészet összefüggéseiről. Míg János a zeneművek gazdagságában és a játéktechnikában, én inkább a hangszer szerkezeti és akusztikai rejtelmekben merültem el. E két különböző érdeklődési kör most ismét találkozott.

A hangverseny július 7-re, egy keddi napra, a Saint-Sulpice-templomba volt kitűzve. Ezen kívül lehetőség kínálkozott közelebről is megtekinteni néhány eredeti állapotban lévő Cavaille-Coll-orgonát.

Kevés olyan orgonista vagy orgonaépítő van, aki ne hallotta volna ezt a nevet. Sőt, mostanában egyre inkább fogalomná válik, ugyanúgy, mint annak idején Silbermann neve. Szakcikkeik, újságcikkek, elbeszélések, hangfelvételek sorozatát hallhatjuk—olvashatjuk Aristide Cavallé-Coll orgonaépítő művészetéről. Miután gyerekkorom óta foglalkoztatott engem is az orgonaépítészetnek ez a különleges része, úgy éreztem, közelebről meg kell ezt is tapasztalnom. Ezért —az Aquincum Orgonagyár támogatásával— elindultam a tanulmányútra. Még az utazás előtt kiderült, hogy a meghívottak közt szerepel Baróti tanár úr is két másik, egykori tanítványával együtt. Ő, jól ismervén Párizst, kitűnően kalauzolt bennünket az orgonákról és orgonistákról híres templomokban.

Első utunk a Saint-Denis-templomba vezetett, mely má Párizs külvárosának gótikus katedrálisa. Vasárnapi szentmise volt. Itt is, mint

általában a nagyobb templomokban, a hagyományok szerint a liturgia zeneileg két részre oszlik. Az orgonista a nagyorgonát négyszer szólaltatja meg: az introitus, az offertórium, a kommúnió és a kivonulás alkalmával. Az ezen felüli orgonás feladatokat a segédorgonista a szentélyorgonán látja el. Ez lehet a kórus és a népének kísérete egyaránt. A tulajdonképpeni kántor a hívekkel szemben állva előénekesként az éneket is vezeti, egyúttal kapcsolatot is teremt a kísérő orgonista és a gyülekezet között.

A Saint-Denis-bazilikában a nagyorgona teljesen elfoglalja a karzatot. Az orgonista Pierre Pincemaille a középső homlokzati torony alatt elhelyezkedő játszószekrénynél ült, meglehetősen oldott és derűs hangulatban. Körülfállni nem lehetett, csak két oldalról tudtuk megközelíteni. Szolgálatá kizárólag különböző stílusú improvizációkból állt. Míg például a kommúnió alatt egy tökéletesen felépített klasszikus fűgát hallottunk mixtúra-plénnummal, addig a kivonulásra Pincemaille a Notre Dame egykori kitűnő improvizátora Pierre Cochereau stílusában játszott. A virtuóz játékhoz mindent betöltő hangenergia társult, mely erősségéhez képest meglepően lágy és kellemes volt, minden agresszivitástól mentes. A hárommanuálos, teljesen mechanikus hangszert kényelmesen és otthonosan kezelte, a dinamikai váltásokhoz nem volt szükség elektronikus kombinációkra. A regiszterhúzó s a különböző lábkapcsolók tökéletesen kiszolgálták az orgonistát.

Következő utunk a Saint-Sulpice-templomba vezetett, a déli misére. A csodálatos barokk templomhoz monumentális, oszlopokkal, ember nagyságú szobrokkal tagolt orgona-homlokzat készült a templommal egy időben. (Fényképét ld. lapunk előző számának 237. oldalán. *A szerk.*). Az eredetileg Clicquot által épített hangszer he-

lyén most Cavaillé-Coll legnagyobb orgonája áll. Itt bevezetesként Mendelssohn egyik szonátája volt műsoron, de kivonulásra ismét szabad improvizációt hallhattunk Daniel Roth-tól, a templom orgonistájától. A hatalmas tér itt is megtelt hanggal, tömören és méltóságteljesen.

Párizsnak egyik lehangulatosabb része a Monmartre. E magaslatról gyönyörű kilátás nyílik az egész városra. Itt található a Sacré-Coeur-templom, melybe zarándokok és kirándulók tömegei keresnek fel naponta. A templomban mécsesek és gyertyák százait égetik állandóan. A neobizánci stílusú bazilika a múlt század végén épült. Orgonáját eredetileg egy kastélyba építette Cavaillé-Coll. A túlméretezett hangszert azonban végül az akkor újonnan épülő templomba került.

A Sacré-Coeur-bazilikába a vasárnap délutáni vesperásra érkeztünk. Egy fiatal orgonista vezetett fel minket a kórusra. A vezető orgonajátékként improvizációt hallhattunk a kezdő ének dallamára. A regisztrálás valójában nem volt más, mint annak a zenekarnak a megidézése, mellyel a művész muzsikálni kívánt. Az egyes szólamokat, a különböző „zenekari pultokat” pedig a manuálváltásokkal, a kopolákkal és az úgynevezett kombinációs regiszterekkel (Jeux de combinaison) szolgáltatta meg. Ez utóbbiak a magasabb fekvésű ajak- illetve a nyelvregiszterek közös kapcsolói, melyeket lábbal lehet kezelni. Ezek a regiszterek csak a megfelelő emeltyű bekapcsolása révén lépnek működésbe. (Vö. Enyedi Pál: „Angster József, a Cavaillé-Coll-tanítvány”, *Magyar Egyházzene* II [1994/95] 4. szám, 457–472, különösen a 3. ábra. A szerk.) Belőlük művenként általában egyet, bizonyos esetekben akár kettőt is találhattunk (pl. pedál 32'-ok). Mindezekhez társul három redőnymű, melyek lehetőséget nyújtanak a finom árnyalásokra is.

A négymanuálos 78 regiszteres orgonát tökéletes otthonossággal kezelte a művész. A dinamikai fokozásokhoz henger nélkül is pontos

regisztercrescendót tudott összeállítani. A crescendo-henger kiszámíthatatlan regiszterbelépei helyett egy tudatos, teraszos felépítést hallhattunk. A hangszín- és hangerőváltások szerves részei voltak a zenének és véletlenül sem zavarták azt. Az orgonista úgy kezelte a hangszert, mint egy szimfonikus zenekart. Ekként válik érthetővé, hogy mit is jelent a szimfonikus karakterű orgona, hogyan és min születtek a híres francia orgonaszimfóniák.

Az esti misére a Notre Dame előtt beszélünk meg találkoztát a templom vak orgonistájával, Jean-Pierre Leguay-vel, aki közvetlenül és szívesen fogadott bennünket. Elmondása szerint testi fogyatékoságának köszönheti, hogy megtanult orgonálni, hiszen családjában sosem volt zenész, akitől erre indíttatást kapott volna.

A püspöki mise pompájához méltó bevezető improvizációt hallottunk. A gyönyörű romantikus hangú orgonához utólag hozzáépített vízszintes trombiták repesztő hangja mellett ordítva sem tudtunk szót váltani. Csalódottan néztem volt tanáromra, aki csak annyit mondott, hogy akinek ez bántó, annak nem kell bekapcsolni. Igen, de ebben az esetben nem ez a probléma. Azt hiszem, sokakban éppen ez a hangszer, ez a hang elevenedik meg, amikor francia romantikus zenéről, orgonáról beszélnek. Sokfelé hallható, hogy egy orgona akkor romantikus, ha hatalmas hangjával mindent letaglóz, ha nyelvregisztereinek tömegével elsöpörő effektusokra képes. Pedig ez csak a huszadik század túlzása. Az utólagos hozzáépítések adtak teret a modern improvizációk hangzásbeli igényeinek. A romantikus orgonáknak valóban testes hangjuk van, köszönhetően a magas légnyomásnak és a bő menzúráknak, de az sosem letaglózó. Bennük valóban sok nyelvregiszterrel találkozhatunk, amit a barokk korból hoztak örökségként, de hangjuk nem elsöpörő és nem bántó. Az teljesen belesimul az ajakregiszterek sorába, még a sokat emlegetett 32 lábás Bombarde regiszter is alaphangban gazdag erővel

tölti meg a basszusokat. A hangpiramis tetején pedig a mixtúrák nem élesek, a 4 lábas Claironnal keveredve adják meg a kellő fényt.

Leguay ismerte hangszerét, könnyűszerrel eligazodott a modern játékasztal öt manuálján és a regiszterek erdejében. Megrázó élmény volt játékát látni és hallani.

Másnap újabb templomokban jártunk, de hétköznap lévén az orgonákat csak letről tekinthettük meg, hangjukat nem hallhattuk. Orgonás misét csak vasárnap tartanak. Elsőként a Sainte-Clotilde-templomba látogattunk el, ahol César Franck és Jean Langlais voltak orgonisták. Emléküket márványtábla őrzi az előtérben. Utána a Saint-Trinité-templom következett, ahol Messiaen orgonája látható, majd a Notre-Dame de Lorette-templomba mentünk. Mindenütt Cavaille-Coll munkáival találkoztunk.

Este a Saint-Sulpice-ben János végigjátszotta a másnapi hangverseny műsorát, ekkor nyílt lehetőség az orgona megtekintésére is. Az ötmanuális játékasztal több mint száz regiszter kezelőpultja. Meghatottan álltam a 136 éves remekmű mellett. A zenei élményhez olyan látvány társul, mely a kézművesség és a korabeli, kezdődő iparosodás egyik csúcsteljesítménye. A művészt kiszolgáló berendezések, belső technikai megoldások, gépezetek hallatlanul fejlett műszaki ismeretekről, kivételében pedig gondos precizitásról tanúskodnak. A több emeletnyi magas berendezés sípok ezrein keresztül hatalmas mennyiségű levegőt változtat át hangenergiává. A robotsztus traktúra szerkezet-zaja itt a játékasztal mellett hallgatva néha elnyomja a fuvolák virtuóz futamait. A barkermeltyűs szerkezet az orgona nagyságához képest meglepő pontossággal működik. De az orgonistának még így is viszonylag nagy szelepeket kell a billentyűkkel megmozgatnia, ami érezhető nehézséget okoz a játékban. Így a billentés sokkal inkább hasonlít a mechanikus orgonáéhoz, mint a pneumatikuséhoz.

Kedden délelőtt ismét a város nevezetesebb orgonáit látogattuk. A Saint-Gervais-templomban, ahol François Couperin volt évtizedekig az orgonista, éppen gyakoroltak, így itt is lehetőségünk volt a hangszert közelebről megismerni. Bár az orgonát Clicquot később (1768) átépítette, az mégis a francia barokk orgonák jellegzetes stílusjegyeit viseli. A 16' alapú mixtúra-plénium, a fuvolák, a szóló kornettek és trombiták, és az egészen sajátos Cromorne regiszter mind különlegesség és napjainkban ritkaság. A közel negyven regiszter öt manuálra oszlik el. A francia barokk orgonaépítészetben az öt manuál nem annyira a hangszer nagyságát, mint inkább játéktechnikai kihasználhatóságát jellemzi. A negyedik és ötödik manuál általában csak szólóműként vagy bombardműként készült néhány regiszterrel. Itt a billentyűk az alsó oktávokban gyakran némák, csak a diszkantban tartoznak hozzá sípok szólisztikus célra. Ugyancsak különleges a pedál funkciója, mely sok esetben önálló regiszter nélkül, függesztett pedálként működik. Más helyeken a pedál nyelvregezterei kiépültek lefelé a kontarra oktávba, kibővítve így a pedálbillentyűzet hangterjedelmét is (Ravalement). Ezt találtuk itt is, így a 16 lábas Bombarde regiszterrel akár 32 lábas hatást is el lehetett érni. Ugyanezt tapasztalhattuk Cavaille-Coll viszonylag korai, 1841-es, a Saint-Denis-templomba épített orgonáján is.

A két korszak, a barokk s a romantika a francia orgonaépítészetben nem választható el élesen. Szervesen kapcsolódnak egymáshoz, egyik következik a másiktól. Az improvizációs játékmódot, az egyes darabokon belüli hangszín-variációk sorát, a különféle szólisztikus regisztrációk váltakozását szolgálják a több manuálra osztott hangszerek.

Couperin orgonája után a Saint-Etienne du Mont-templom következett. Itt Maurice Duruflé volt orgonista, majd a Saint-Roch és a Saint-Thomas d'Aquin templomot látogattuk meg. Ez utóbbi helyen szintén egy Cliquot-orgonát láttunk.

A rengeteg gyaloglás után este jó volt végre leülni. A Saint-Sulpice-templom székeit az érkezők sorra átfordították, és várakozással bámultak az impozáns orgonamonstrumra, melynek nemes hangjain hamarosan felcsendültek Vierne művei.

Míg Pálúr János kitűnő technikával és művészi átéléssel játszott, gondolataimban végigfutottak az elmúlt napok élményei. A francia romantikus orgona megerősítette a róla alkotott

korábbi, pozitív elképzeléseimet. Impozáns, mindent betöltő hangjával, lágy színeivel, játékttechnikai kiszolgáló berendezéseivel és tiszteletre méltó korával mélyen megragadja a művészt és a hallgatóságot. A hangversenynek és a tanulmányútnak egyaránt nagy sikere volt. Hálásan gondolok mindazokra, akik hozzájuttattak ezekhez az élményekhez.

Pour László orgonaépítő (Budapest)

Karasszon Dezső orgona-mestekurzus

Idén július 27. és 31. között Karasszon Dezső, a Liszt Ferenc Zeneakadémia Debreceni Konzervatóriumának tanára Szentendrén tartott mesterkurzust. A tanfolyam a *Musica Antiqua apud Danubium* rendezvénysorozat keretein belül zajlott, melynek középpontjában minden évben más-más hangszer áll.

A kurzuson 25 fő vett részt, köztük számos főiskolai hallgató, több neves orgonaművész, konzervatóriumi és főiskolai tanár. Tízén aktív résztvevőnek, a többiek passzív hallgatónak jelentkeztek. Az oktatás a Ferences Gimnázium kétmanuális, mechanikus orgonáján folyt (Pécsi Orgonaépítő Manufaktúra, 1994). A foglalkozások tágabb témája a XVII. századi reper-toár előadói problémái voltak, ezen belül —a szeminárium sajátosságaként— a XVI–XVII. századi spanyol irodalom kapott külön hangsúlyt. A résztvevők a délelőtti foglalkozásokon J. S. Bach, J. P. Sweelinck és J. A. Guilain mellett Cabezón, Bermudo, Aguilera, Correa, Cabanilles, Bruna s egy portugál szerző, Andre de Sola műveinek előadási gyakorlatához kaptak

hasznos instrukciókat, valamint megismerheték a Cabezón által használt spanyol orgonatabulatúra megfejtésének módszerét, egyes darabok liturgikus alkalmazásának lehetőségeit is.

A délutáni programon előadások és koncertek váltakoztak, a tanfolyam témájától eltérő tematikával: *Trajtler Gábor* az orgonareform történetéről tartott diavetítéssel illusztrált előadást, a kurzus nyitóhangversenyén pedig C. Ph. E. Bach, J. von Rheinberger és Gárdonyi Zsolt darbjait hallhattuk Karasszon Dezső mesteri tolmácsolásában. A hét folyamán a Kájoni Kódex klarinódarabjaiból kaphattunk ízelítőt *Kovács György*, *Csomós Gyöngyvér* és *Deák László* hangversenyén, *Kecskés Mónika* koncertjének műsorán D. Buxtehude, J. S. Bach, J. Alain és W. A. Mozart művei szerepeltek, végül a kurzust záró hangversenyen *Dóbiás Hedvig*, *Friedler Magdolna*, *Korb Tamás* és *Péteri Dóra* előadásában J. A. Guilain, J. P. Sweelinck, J. Cabanilles, P. Bruna valamint J. S. Bach kompozíciói hangzottak fel. — Az idei mesterkurzust 1999. nyarán újabb orgonás előadássorozat követi. *Kecskés Monika*

„Szlovákiai történeti orgonák” – VII. nemzetközi fesztivál

Idén az egykori Liptó és Turóc vármegyék területén került sor a felvidéki történeti orgonák

hagyományos augusztus végi seregszemléjére, melyet ezúttal is a pozsonyi Slovkoncert iroda

rendezett. Este hét órai kezdettel naponta más-más historikus hangszert hallgathatott a fesztivál közönsége.

A sorozatot augusztus 24-én a pozsonyi Szabó Imre hangversenye nyitotta meg, aki a lipótszentmiklósi evangélikus templom orgonáján (Rieger/Jägerndorf, op. 322, 1890, II/18) Bach, Mendelssohn és Liszt műveivel lépett fel.

Augusztus 25-én a szlovák Vladimír Rusó előadásában a dubravai (Dúbrava) Szent András-templom pedál nélküli pozitívján (Michael és Karl Kiszely/Besztercebánya, 1837, I/5) a Vietoris Kódex, és a Kájoni Kódex darabjai valamint Rusó művei voltak hallhatók.

A lengyel Marek Toporowski aug. 26-i hangversenyén (Lazizskó/Lazisko, ev. fatemplom, Martin Podkonický, 1754, 6 regiszteres pedál nélküli pozitív) XVI–XVII. századi tabulatúrák darabjai, Sweelinck, Correa de Arauxo, Rossi, Buxtehude, Cabanilles és Daquin kompozíciói

valamint Toporowski improvizációi hangzotak fel, aug. 27-én pedig a svájci Josef Bucher (Szmrecsán/Smrečany, róm. kat., Martin Podkonický, 1750, 4 regiszteres pedál nélküli pozitív) Sweelinck-, Bruna-, Buxtehude-, Pachelbel-, Cabanilles-, Marcello-, Stanley- és Grazioli-műveket orgonált, valamint szlovák népi dal-lamokra rögtönzött.

Augusztus 28-án a bécsi Wolfgang Capek előadásában (Necpál/Necpaly, ev., Martin Šaško/Berezó, 1876, I/12) Muffat, Pachelbel, Walther, Bach, Haydn, Boëly, Liszt és Karg-Elert kompozícióit hallhatta a közönség, végül a fesztivált a kassai Emília Dzemjanová Buxtehude, Pachelbel, Zipoli, Seixas, Pescetti, Beethoven, Peeters és Podprocký darabjaiból összeállított koncertje (Szentiván/Liptovský Ján, róm. kat., Martin Zorkovský/Körmöcbánya, 1721, 6 regiszteres pedál nélküli pozitív) zárta.

A győri nemzetközi orgonaversenyről

Nemzetközi orgonaverseny megrendezésére vállalkozott a győri Széchenyi István Főiskola Művészeti Fakultása 1998. szeptember 29. és október 4. között, a Művelődési Minisztérium felsőoktatási pályázatának segítségével.

A verseny két fordulóban, három helyszínen zajlott le: a kisbácsi katolikus templomban, az evangélikus Öregtemplomban és a Szentlélek-templomban. A versenyzők az első fordulóban J. P. Sweelinck, J. S. Bach, illetve (a második helyszínen) M. Dupré, M. Duruflé és P. Hindemith darabjait mutatták be, a döntőben pedig J. A. Guilain, D. Buxtehude, J. S. Bach, majd Koloss István, Gárdonyi Zsolt, Hidas Frigyes és M. Reger művei közül választhattak.

A három tagú zsűri (Karasszon Dezső, Jesper Madsen és Ruppert István) kétszer felelt meg a mezőnyt: a három nemzetet képviselő tizenkét induló közül hatot engedett a döntőbe

és hármat díjazott: *Kecskés Monikát* (I. díj), *Fassang Lászlót* (II. díj) és a würzburgi *Gunther Ros-tot* (III. díj).

A verseny színvonala igazolta a kiírás mérészségét: azt, hogy a repertoárban Magyarországon eddig példátlan módon) egyforma súllyal voltak képviselve négyszáz év orgonazenéjének a fontos stílusai, J. P. Sweelincktől elkezdve egészen kortársainkig. Így volt ez már az elődöntőben, ahonnan a tizenkét versenyző közül legalább tíznek volt komoly esélye a továbbjutásra, így volt a döntőben, és hangsúlyozottan így volt a nyertesek tiszteletreméltóan egyenletes teljesítményét tekintve is. Több mint örvendetes, ha olyan fiatal kollégákat tudhatunk magunk között, akik tökéletes stílári bíztonsággal és egyforma szuggesztivitással játszanak Sweelincket, Bachot, Regert és Duruflét (Kecskés M.), vagy akik egyformán erőteljesen

építkeznek akár Bachban, akár Hindemithben, és képesek felülről összefogni Reger f-moll introdukción és passacagliáját (Fassang L.). Igen emlékezetes a kettejükkel gyakorlatilag azonos szinten teljesítő és csak „célfotóval” hátrébb került, csöndes, rokonszenves és hallatlanul tehetséges Gunther Rost szereplése is, aki előkelő helyezése mellé éppen a magyar művek legkitűnőbb előadásáért kaphatott volna különdíjat, ha a kiírásban lett volna ilyen.

Győr város neve piros betűkkel van rajta a magyarországi orgonakultúra térképén. Ahogy

a győri hangszerek újulnak, ahogy a győri orgonaoktatás gazdagszik és terebélyesedik, ahogy a Richter János Zeneművészeti Szakközépiskola és a Művészeti Fakultás újabb megújabb rendkívüli rendezvényei, kurzusai és versenyei követik egymást, egyre emelkedő színvonalon, az nyilván nem véletlen, hanem egyedül csak a városban egymással együttműködő, egymásnak kezet nyújtó és egymás keze alá dolgozó orgonista kollégák munkájának az eredménye lehet. Ez a követésre méltó benne.

(kd)

Orgonás találkozó Győrben

A Magyar Egyházzenei Társaság orgonás tagozata Győr, Sopron és Sopron környéke jelentősebb orgonáinak megtekintésére október 22. és 24. között rendezett tanulmányutat.

A mintegy húsz főnyi társaság a csütörtök délutántól szombat délig lebonyolított program keretében 13 hangszert látogatott meg. A résztvevők Sárospataktól Szombathelyig az ország különböző pontjairól érkeztek, közöttük orgonaművészek, orgonaépítő mesterek és orgonabarátok egyaránt jelen voltak. A megtekintett és kipróbált hangszerek körébe ezúttal nemcsak műemlékorgonák kerültek. Győr az egyetlen vidéki városunk ugyanis, melynek vonzáskörzetében három aktív orgonaépítő is működik. Így a még eredeti állapotukban restaurálásra váró hangszereken kívül mindhárom mestertől —Albert Miklóstól, Jáky Györgytől, ill. Takács Pétertől— láthattunk új orgonát, restaurálást, illetve átépítést is.

Október 23-án este a győri székesegyház énekkarának próbatermében elköltött közös vacsora, mely a vendéglátók ajándéka volt, remek alkalmat adott az orgonaépítők és az orgonisták találkozására, beszélgetésére. Az el-

múlt évek súrlódásai után jól eső érzés volt ezen az estén újra megtapasztalni azt az őszinte és kollegiális eszmecserét, amely —remélhetően— valamennyi résztvevő számára emlékezetes marad.

A tanulmányúton megismert hangszerek sorából kiemelkednek Philipp König soproni mester 1819-ben Harkán és 1822-ben Balfon felállított, s most Kormos Gyula által restaurált orgonái, amely felújítások műemlékvédelmi és orgonaépítői szempontból is mindenki számára példaértékű, szép munkák – így osztatlan sikert arattak. Az 1993-ban Debrecenben és környékén megrendezett tanulmányúton, majd az 1995-ben Szegeden és a Dél-Alföldön tartott szimpózium során felkeresett, egykor értékes, de mára rommá lett, használhatatlan orgonák szomorú látványa után most felemelő élmény volt kipróbálni több, a győri mesterek által követésre méltóan felújított szép hangszert is.

A teljes program gondos előkészítése, a kitűnő szervezés és mérnöki pontosságú lebonyolítás Schéder Tamás győri tagtársunk érdeme. Köszönet érte!

Sanda István Dániel (Szeged)

David Titterington orgonakurzusa Budapesten

A Liszt Ferenc Zeneakadémia egyházzenei tan-
széke rendezésében David Titterington, a lon-
doni Royal Academy of Music orgonatan-
szakának vezetője január 25–30-ig mesterkurzust
tartott Budapesten.

Ezt megelőzően, 23-án, szombat este 3/4 7
órai kezdettel a professzor hangversenyt adott
a pesti Szent István-bazilikában.

A kurzus témái ezúttal J. S. Bach *prelúdium*
és *fúgái*, O. Messiaen: *La Nativité du Seigneur* és
L'ascension című ciklusai, valamint *Le banquet*
céléste és *Apparition de l'Église éternelle* című
darabjai, továbbá Petr Eben művei voltak.

A kurzus résztvevői szombaton, 30-án este
7 órai kezdettel adtak hangversenyt a Bosnyák
téri r. k. templomban.

Új vagy megújult orgonákról

Megújult a zirci ciszterci apátsági templom orgonája

A templom jelenlegi hangszere eredetileg 1901-
ben készült a Rieger-testvérek (Jägerndorf-
Budapest) orgonagyárában pneumatikus táska-
ládás szerkezettel, két manuálján 25 regiszter
volt megszólaltatható. A századfordulón az új
orgonaház elkészítéséhez felhasználták az előző,
XVIII. századi barokk hangszer faragványait és
szobraikat, így Rieger későromantikus orgonája
egy díszes neobarokk szekrénybe kerülhetett.
Az idők folyamán a hangszer szerkezete elöre-
gedett, farészeit pedig erős rovarfertőzés tá-
madta meg. Ezért az 1995-ben megkezdett fel-
újítás során — a régi sípanyag és az orgona-
szekrény megőrzése mellett— a kivitelező
Aquincum Orgonagyár új csúszkaládákat készí-
tett függesztett mechanikás szerkezettel, játszó-
szekrénnel. Az orgonát egyúttal *Áment Lukács*
orgonaművész tervei alapján —a templom je-
lenlegi zenei életének igényeihez igazodóan—
hárommanuálosra és 44 regiszterre bővítet-
ték. A bővítés a Rieger-orgona hangzásának fi-
gyelembe vételével készült, ezért a régi roman-
tikus változatokhoz alkalmazkodik az új regisz-
terek jellege, sőt, azok méretezése is a régi
Rieger-menzúrákat követi. A kívül-belül meg-
újított hangszer ünnepélyes megáldására 1998.
augusztus 19-én került sor. Az orgona diszpo-
zíciója (a régi orgona regisztereit „*“, a fómű
mixtúrájából kiemelt változatokat „**“ jelzi):

pedál (C-f¹)

Contrabass	16' *
Subbass	16' *
Violonbass	16' *
Quintbass	10 2/3' *
Oktáv bass	8' *
Födött bass	8' *
Cello	8' *
Locatio	4x5 1/3'
Oktáva	4'
Cornett	4x2 2/3'
Posaune	16'
Trombita	8'

I., fómű (C-g³)

Bourdon	16' *
Principál	8' *
Vájtífuvola	8' *
Födött	8' *
Gamba	8' *
Oktáva	4' *
Csőfuvola	4' *
Quinta	2 2/3' **
Oktáva	2' **
Cornett	4x4' *
Mixtur	4-6x1 1/3' *
Trombita	8'

II., pozitívumú (C-g³)

Bourdon	8'
Salicional	8' *
Oktáva	4'
Flüte oct.	4'
Sesquialtera	2x2 2/3'
Flautino	2'
Scharff	4x1'
Klarinét	8'

Flüte harm.	8' *
Aeolina	8' *
Vox coelestis	8' *
Oktáva	4'
Zergekürt	4' *
Dolkán	2' *
Tercián	2x1 3/5'
Harmonia aeth.	4x2 2/3' *
Angolkürt	8'
Clairon	4'

III., redőnymű (C-g³)

Quintatón	16' *
Hegedűprincipál	8' *

Normálkopulák, I+super II, tremoló a II. és III. manuálhoz, 64 soros „setzer”-kombináció.

Új orgona a budai (Tövis utcai) Kapisztrán Szent János-templomban

1998. október 23-án a délelőtt 10 órai szentmise keretében került sor a templom új hangszerének ünnepélyes megáldására. P. Hegedűs Kolos OFM tartományfőnök-helyettes áldotta meg az új orgonát. A kétmanuális 22 regiszteres orgonát Kárpáti József művészeti tervei alapján a Pécsi Orgonaépítő Manufaktúra Kft. építette. A hangszer elektromos csúszkaladás szerkezettel, a korábbi orgona szekrényének és négy változatának felhasználásával épült meg. A regisztrálás 64 soros „setzer”-kombináció segíti, az elektronikus vezérlést Kovács Károly és Abai Tibor készítette. Az orgona hangképe:

Sifflöte	2'
Mixtur	3-4x1 1/3'
Trompeta	8'

II., redőnymű (C-a³)

Koppelflöte	8'
Gamba	8'
Vox coelestis	8'
Flüte octaviant	4'
Sesquialtera	2 2/3'+ 1 3/5'
Principal	2'
Larigot	1 1/3'
Scharff	4x1'
Clarinette	8'
Tremolo	

Normálkopulák.

pedál (C-f¹)

Subbass	16'
Oktavbass	8'
Bassflöte	8'
Choral	4'
Fagott	16'

I., főmű (C-a³)

Bourdon	16'
Principal	8'
Flüte harmonique	8'
Oktav	4'
Nachthorn	4'

Helyreigazítás

Folyóiratunk előző számának 323–324. oldalán két híradásunk tördelési hiba folytán csonkán jelent meg. A szabadkai orgona felújításáról szóló tudósításból kimaradt a diszpozíció fele, ezért most az egész hangkép-

vázlatot közöljük. S mivel előző számunkba a restaurált nagyszabású orgona felavatási ünnepségéről készült híradásnak csak utolsó mondatai kerültek be, ez utóbbit az alábbiakban teljes terjedelmében olvashatják. (x)

A szabadkai r. k. székesegyház megújított Angster-orgonája (1894, op. 200) hangképe

I. manuál (C-^f)

Bourdon	16'
Principal	8'
Fugara	8'
Flute harmonique	8'
Bourdon	8'
Pr. octav	4'
Flauta	4'
Salicet	4'
Superoctav	2'
Mixtura	3×2 2/3'
Acuta	3×1 1/3'

II. manuál (C-^f)

Principal	8'
Flauta tibia	8'
Pr. octav	4'
Flauta	4'
Quint	2 2/3' (1894: <i>Capricorno</i> 8')
Mixtura	3×2' (1894: <i>Mixtura</i> 2 2/3')
Tremolo	

III. manual (C-^f)

Flauta	8'
Gamba	8'
Vox coelestis	8' (1894: <i>Sylvestrina</i>)
Flauta travers	4'
Flauta	2' (1894: <i>Dolce</i> 4')
Fagott et Hoboe	8'
Tremolo	

pedal (C-d¹)

Subbass	16'
Violonbass	16'
Apertabass	8'
Flautabass	8'
Cello	8'
Octavbass	4'
Posaune	16'

Kopulák: P+I, P+II, I+II, I+III. Az I. és a III. manuál közös redőnysekrényben áll, a II. manuál hátpozitívként épült meg (ld. 272. oldal).

Ünnepélyes orgonaavató Nagyszébenben

1997. november 30-án, advent első vasárnapján került sor a szebeni evangélikus nagytemplom — az erdélyi szászóság legfontosabb vallási és kulturális központja — orgonájának újjáavatására. Mint arról lapunk hasábjain már több alkalommal beszámoltunk, a jelenlegi hangszert, Erdély legnagyobb orgonáját, egy 1673-ból származó impozáns homlokzat mögé 1915-ben állította fel az odera-frankfurti Sauer-orgonaüzem. A négy-manuálos, 78 regiszteres hangszert — Franz Xaver Dresslernek, a templom orgonistájának kívánságára — már 1932-ben, majd 1940-ben neobarokk szellemben módosította a temesvári Wegensteincég. A II. világháború után egyre elhanyagoltabbá váló és „divatjamúlt” orgona teljes kicserélése is többször felmerült. Az egyházközség utoljára 1986-ban tett erre kísérletet, a potsdami

Schuke-cég orgonájának elkészültét azonban a kommunista bürokrácia megakadályozta. Végül 1991–92-ben Sauer későromantikus hangszerének restaurálásáról született döntés. A munkálatokat a Német Szövetségi Belügyminisztérium, az „Institut für Deutsche Musik im Osten”, a szintén németországi székhelyű Erdélyi Szász Alapítvány és számtalan magánszemély jelentős anyagi segítsége tette lehetővé. A vállalkozás lebonyolításában vezető szerepet játszott a templom jelenlegi orgonistája valamint karnagya, Ursula és Kurt Philippi. A hangszert a németországi Christian Scheffler műhelye 1996–97-ben restaurálta. Ennek során visszaállították az 1915-ös diszpozíciót, rekonstruálták az orgona eredeti hangzását, felújították a szerkezetet. Bár az elhasználdott és elavult elektromos technikai be-

rendezéseket a hangszer biztonságos működtetése érdekében részben teljesen új alkatrészekkel cserélték ki, a traktúra konstrukciója azonban továbbra is Sauer eredeti koncepciójához igazodik. (Tehát nem került sor elektronikus berendezések beépítésére.) A Csipkerózsika-álomból feltámadt orgona egyike azon kevés számú nagyméretű német későromantikus hangszernek, melyek többé-kevésbé épen túléltek a II. világháború és az elmúlt fél évszázad neobarokk irányzatának pusztításait. (Ilyen jelentőségű és kvalitású hangszer Magyarországon nem maradt fenn.)

Az orgonaavató ünnepség november 30-án délelőtt 10 órakor ünnepi istentisztelettel kezdődött, melyet D. Dr. Christoph Klein püspök tartott. Ennek keretében a Nagyszebeni Bach-kórus (vez. Kurt Philippi), a sepsiszentgyörgyi Vox Humana énekkar (vez. Szilágyi Zsolt), egy rézfúvóegyüttes (vez. Gheorghe Bránici), valamint Ursula Philippi (orgona) működött közre. Az istentisztelet elején elhangzott J. Brahms: *Fest- und Gedenksprüche* (op. 109) című, nyolcszólamú kórusra írt műve, az igehirdetés

előtt pedig Hans Peter Türk kolozsvári zeneszerző erre az alkalomra született kompozíciója volt hallható. Az orgonára, kórusra és rézfúvókra írt *Fantázia és korál az 1673-as orgona avatójára írt, de azóta elveszett Gabriel Reilich-zenemű szövegét dolgozta föl. Az áldás előtt F. Mendelssohn-Bartholdy 98. és 95. zsoltára csendült fel, az istentiszteletet Paul Richter d-moll orgonaszonátájának *Finale tétéle* zárta.*

Ezt követően nyílt meg az orgona mögötti tornyszobában az a kiállítás, mely a hangszer történetét és a templom ezzel kapcsolatos zenei múltját mutatta be. A tárlaton az 1916-os hangszer számos vissza nem épített alkatrésze is ki lett állítva. – Az ünnepséget este Christoph Bossert (Trossingen) orgonahangversenye zárta, aki advent első hetének elején az újjávarázsolt hangszeren a kolozsvári zeneművészeti főiskola hallgatóinak — a Bach-művek interpretálása romantikus orgonán, valamint Max Reger op. 59-es sorozatának előadása témaköreiben — rövid orgonakurzust is tartott.

A restaurált orgona diszpozíciója („HD” =magasnyomású változat, „Tr.” =transzmittált regiszter):

I. Manual (C-a³)

Principal	16'
Bordun	16'
Principal	8'
Stentorprincipal	8'
Doppelflöte	8'
Wienerflöte	8'
Gamba	8'
Doppelgedeckt	8'
Gemshorn	8'
Octave	4'
Rohrflöte	4'
Flüte octaviante	4'
Fugara	4'
Nasat	5 1/3'
Rauschquint	2×2 2/3'
Cornett	3-5×8'
Mixtur	5-6×2 2/3'
Posaune	8'

II. Manual (C-a³)

(redőnyben)	
Gamba major	16'
Bordun	16'
Principal	8'
Portunalflöte	8'
Seraphonflöte	8' HD
Seraphongamba	8' HD
Gedackt	8'
Salicional	8'
Principal	4'
Seraphonflöte	4' HD
Dolce	4'
Piccolo	2'
Nasat	2 2/3'
Cornett-Mixtur	4×
Fagott	16'
Tuba mirabilis	8' HD
Englisch Horn	8'

III. Manual (C-a³)

(redőnyben)	
Quintatön	16'
Geigenprincipal	8'
Schalmei	8'
Flûte harmonique	8'
Spitzflöte	8'
Quintatön	8'
Aeoline	8'
Vox coelestis	8'
Prästant	4'
Dulcian	4'
Waldflöte	2'
Progressio harm. 4×2 2/3'	
Oboe	8'
Vox humana	8'
Tremolo a Vox humana-hoz	

IV. Manual (C-a³)

(redőnyben)	
Lieblich Gedeckt	16'
Stillprincipal	8'
Zartgedeckt	8'
Hohlflöte	8'
Rohrflöte	8'
Dolce	8'
Traversflöte	4'
Harmonia aethera 3×2 2/3'	
Clarinette	8'

Pedal (C-g¹)

Untersatz	32'
Contrabass	16'
Principalbass	16'
Violon	16'
Harmonicabass	16'
Subbass	16'
Quintbass	10 2/3'
Octavbass	8'
Cello	8'
Cornett	4×8'
Bombarde	32'
Posaune	16'
Trompete	8'
Gamba	16' Tr.
Fagott	16' Tr.
Bordun	16' Tr.
Seraphongamba	8' Tr.
Gedeckt bass	8' Tr.
Viola	8' Tr.
Seraphonflöte	4' Tr.

Kapcsolók: valamennyi normálkopula, I+super II, II+super III, super IV, I+sub II, II+sub III, minden kopula be, négy sor szabad kombináció, öt fix kombináció, henger, kéziregiszter el, nyelvek el.

Enyedi Pál

Orgonahangversenyek, egyházzenei koncertek

Orgonakoncertek a Budapest-belvárosi főplébániatemplomban

A templom jelenlegi orgonáját eredetileg 1895-ben építette a jágerndorfi Rieger-üzem mechanikus (barkeres) kúpládás szerkezettel, három manuálján 50 regiszterrel. Az 1929-ben kibővített és újabb, pneumatikus játszóasztallal ellátott hangszer a II. világháborúban megsérült. Azóta több tervezet is született az orgona teljes felújítására, melynek elektropneumatikus szerkezettel történő kivitelezésére a közelmúltban végül a Váradi

és Fia budapesti orgonauzema kapott megbízást. Bár a munkálatok még nem fejeződtek be, fővárosi orgonaművészek —Belváros-Lipótváros Önkormányzata támogatásával— e nyáron ingyenesen látogatható orgonakoncert-sorozatot tartottak templomban. A hangversenyek vasárnap esténként 7 órakor kezdődtek.

Június 28-án Kovács Endre Buxtehude, Bach, Mendelssohn, Guilman, Karg-Elert és Antal-

ffy-Zsiross műveit szólaltatta meg, július 5-én *Almásy László Attila* Bach, Messiaen és Reger darabjaiból adott válogatást. Július 12-én *Virágh András* (orgona) és *Buzás Aida* (ének) Kodály-, Mozart-, Gounod- és Bizet-kompozíciókból összeállított műsorát hallhatták az érdeklődők. Július 19-én *Ella István* Bach, Rheinberger és Guillemant műveivel, majd július 26-án *Virágh András* Bach, Albinoni, Lisznyay Szabó, Barber, Liszt és Reger darabjaival lépett fel. Augusztus

2-án *Koloss István* Bach, Liszt és saját darabjait játszotta, augusztus 9-én *Virágh Endre* előadásában Bach, Liszt, Kodály és Lisznyay Szabó kompozíciói hangzottak fel. Augusztus 16-án *Murányi Zsuzsanna* Bach, Guillemant és Koloss műveivel, 23-án *Teleki Miklós* Pachelbel, Franck, Vierne és Reger darabjaival szerepelt. A sorozatot augusztus 30-án *Áchim Erzsébet* hangversenye Bach, Rheinberger, Guillemant, Lisznyay-Szabó kompozícióinak előadásával zárta.

Kolozsvárott, Farkas utcai református templom

A Kolozsvár-Belvárosi Református Egyház templomának tavaly megújított Angster-organáján (1913, op. 850, II/24) 1998. nyarán —általában szerda délutánonként— ismét hangversenyeket tartottak. Május 14-én (kivételesen csütörtökön) a hollandiai *De Lofzang kórus* (vez. *Bram Waleboer*) és *André van Vliet* (orgona) léptek fel. Május 27-én *Teleki Miklós* (Budapest) Lübeck, Pachelbel, Bach, Franck, Vierne és Reger darabjait játszotta, majd május 31-én (vasárnap) a *budapesti Országos Széchenyi Könyvtár Énekkara* (vez. *Eckhardt Mária és Megyesi Éva*) és *Silvia-Caliopi Pană* (orgona) Schütz, Bach, Mendelssohn, Liszt, Racine, Bárdos és Kodály mű-

veit szólaltatták meg. Június 3-án *Sepsy Károly* (Debrecen) Buxtehude, Händel, Bach, Franck, Dubois, Gárdonyi és Zwart kompozícióiból összeállított műsora volt hallható, június 10-én *Molnár Dániel* Bach-, Reger- és Kodály-darabokat adott elő. Június 17-én *Kovács László Attila* (Kolozsvár) előadásában Bach, Mendelssohn és Liszt, 24-én *Ursula Philippi* (Nagy-szeben) tolmácsolásában Bach, Dressler, Ritter és Reger művei voltak hallhatók. A sorozatot *Silvia-Caliopi Pană* kolozsvári orgonaszakos zenekadémiai hallgató koncertje zárta, melyen Bruhns, Bach, Franck, Messiaen és Mendelssohn kompozíciói csendültek fel.

Buda, Mátyás-templom

A budavári Nagyboldogasszony (Mátyás)-templom idei ingyenes orgonakoncert-sorozatában (művészeti vezető: *Hock Bertalan*, támogatók: Westdeutsche Landesbank [Hungaria], Air France, Magyarországi Francia Intézet, Olasz Kultúrintézet, Osztrák Kulturális Intézet, Hilton Budapest) vasárnap esténként 1/2 8 órakor a következők működtek közre: augusztus 23-án *Michel Tissier*, Franciaország, szeptember 6-án *Maurizio Ciampi*, Olaszország, szeptember 27-én a *templom ének- és zenekara* előadásában

(vez. *Tardy László*) Mozart Requiemje hangzott fel. A „Francia-Magyar Orgonapok” keretében szeptember 20-án *Hock Bertalan*, a templom orgonása Bach, Widor, Vierne és Antalffy-Zsiross darabjait szólaltatta meg, október 4-én *Baróti István* (Budapest-Esztergom) Liszt és Kodály műveit valamint Franck három korálfantáziáját adta elő. Október 11-én *Thierry Escaich*, a párizsi St. Etienne du Mont-templom orgonistája Franck-, Duruflé-, Messiaen- és Escaich-műveket játszott valamint egy négy tételes or-

gonaszimfóniát rögtönzött, végül október 25-én voltak hallhatók. Az idei sorozatot december *Henri de Rohan-Csermák* előadásában Bach, 27-én este 19 órakor *Hock Bertalan* koncertje zárta. Lefébure-Wély, Vierre és Alain kompozíciói

Budapest-Zugló, evangélikus templom

Március 28-án, szombaton este 6 órakor zenés áhítatot tartottak az Evangélikus Hittudományi Egyetem és a gyülekezet rendezésében. Orgonált: *Finta Gergely*. Trombitával közreműködött: *Tuska Tibor*. Igét hirdetett: *Reuss András*. A műsoron N. Bruhns, J. Stanley, J. S. Bach és Sulyok Imre művei hangzottak el. — Május 7-én, csütörtökön este 7 órakor teológus zenés áhítatot tartott az Evangélikus Hittudományi Egyetem egyházzene-tanszéke. Közreműködtek: a Teológia énekkara (vez. *Csorba István*), a fúvós-együttes (vez. *Johann Gyula*), a liturgikus ének szeminárium és a kamaragyüttes (vez. *Finta Gergely*), valamint teológiai hallgatók szólószámmokkal. — Szeptember 5-én, szombaton este 6 órakor *Finta Gergely* J. S. Bach 18 „Lipcsei korál”-ját (BWV 651–668) orgonálta.

Az Evangélikus Hittudományi Egyetem és a helyi evangélikus gyülekezet — a hagyományt folytatva — idén is megrendezte az adventi zenés áhítatok sorozatát. A csütörtök esténként 6 órakor kezdődő alkalmakon teológiai tanárok szolgáltak igehirdetéssel. *December 3-án* Pál Diana (orgona), Cserjési András (trombita), Cserjési Kinga (ének) és a Zuglói Evangélikus Gyülekezet Énekkara (vez. Kapiné Detki Eszter) lépett fel, *december 10-én* Dávid István (orgona) és az Evangélikus Hittudományi Egyetem Liturgikus Ének Szeminárium (vez. *Finta Gergely*) volt hallható, végül a sorozatot *december 17-én* Deákné Kecskés Monika (orgona) és a Resinarius Énekkar (vez. Nováky Andrea) zenei szolgálata zárta.

Egyházzenei koncertsorozat a Zsámbéki Szombatok fesztiválon

A „Zsámbéki Szombatok” nyári kulturális fesztivál keretében már több mint másfél évtizede egyházzenei hangversenyeket is hallgathatnak a Budapesttől 28 km-re lévő, különös szépségű helyen az érdeklődők.

A méltán leghíresebb zsámbéki műemlék, a XIII. századi templomrom mellett a barokk plébániatemplom harmonikus, arányos formáival olyan bensőséges hangulatú helyszín, ahol különösen a későreneszánsz és a korabarokk kor zenéje szólhat meg illő környezetben.

Sajnos, a templom értékes műemlékorgonája az utóbbi fél évtizedben már nem volt olyan állapotban, hogy önálló orgonahangversenyek lehessenek itt. Ekkor váltak a sorozat főszerep-

lőivé a kamarakórusok és a kis, hangszeres együttesek. Az évről évre gyarapodó koncertlátogató közönség egyrészt sok olyan kiváló előadót ismerhetett meg, akik e korok zenéjét igen magas szinten tolmácsolják, másrészt többnyire olyan ritkán előadott műveket is hallhatott, melyekért szombat esténként 7 órára érdemes volt Zsámbékra utazni.

Idén az egyházzenei sorozatot a *Vox Hungarica* női kar június 20-i hangversenye nyitotta meg. Martini, Lotti, Montevedei, Victoria, Liszt, Telfer, Caplet, Kocsár, Schubert, Halmos, Kodály műveit énekelték. Az évek során több kórus és kisegyüttes visszatérő vendége lett a nyári rendezvénysorozatnak. Egyikük a *Prae-*

torius Kamarakórus (vez. *Déri Balázs* és *Kéring László*), melynek idei koncertje az egyik legnagyobb sikert aratta. Június 27-i hangversenyükön — a templom védőszentje, Keresztelő Szent János napján — Palestrina: „Missa Quando lieta serai” ötszólamú művét énekelték Keresztelő Szent János ünnepe miséjének gregorián tételeivel. Palestrina miséje mellett még felhangzott Bach Lobet den Herren motettája, s Kéring László (Domokos Máté gitárkíséretével) barokk szólószóltárokot énekelt. A *Hungarian Brass* rézfúvós együttes július 4-i hangversenyén többek között korabarokk és XX. századi rézfúvós zenét hallhattak az érdeklődők. — A programból az orgonamuzsika sem hiányzott: július 11-én a tóki református templomban *Finta Gergely* or-

gonaművész játékában gyönyörködhetett a közönség. Műsorán J. L. Krebs, J. S. Bach, J. G. Albrechtsberger, G. Böhm, Liszt Ferenc, s végül C. Franck művei szerepeltek. — Az idei egyházzenei rendezvények sorát végül július 18-án két dán kórus (*U-Koret* és *Lojt Kikeby Youth Choir*) fellépése zárta. — E nyár tapasztalatai megerősítették a szervezőkben azt a szándékot, hogy egyre jelentősebb szerepet szánjanak a zenének a fesztivál keretében. — A koncertsorozat mellett egyházzenei témákkal foglalkozó kurzusok szervezése is a tervek közé került. A jövő nyáron pedig ismét megszólalhat a templom felújított orgonája.

Mátyás Irén igazgató (Zsámbék) híradása nyomán

Szeged-Rókus

A templom őszi hangversenysorozatában szerda esteként 7 órai kezdettel az alábbi előadók orgonakoncertjei voltak hallhatók: szeptember 16-án *Baróti István* (Esztergom-Budapest) orgonált, közreműködött *Márffy Gabriella* (Bern), műsorukon Bach, Kodály, Csíky és Rzakowsky darabjai szerepeltek. Szeptember 23-án *Finta Gergely* (Budapest) lépett fel, szept. 30-án *Marosvári Péter* (Székesfehérvár) orgona- és énekhangversenyét (Bach-, Telemann-, Vivaldi-

Haydn-, Mendelssohn- és Saint-Saëns-művek) hallhatták az érdeklődők (orgonán közreműködött *Tóth Attila*). Október 10-én (szombaton) *Tóka Szabolcs* (Székesfehérvár) és a *Szegedi Bartók Kórus* (vez. *Rozgonyi Éva*) előadásában Bach, Josquin, Palestrina, Lassus, Victoria, Franck, Dubois, Kodály és Szokolay kompozíciói csendültek fel. A sorozatot december 20-án budapesti *Deák László* (orgona) és a szegedi *Altörjay Tamás* (ének) karácsonyi koncertje zárta.

A Budavári Schütz-kórus

1998. április 5-én 11 órakor a virágvasárnapi istentisztelet keretében a Bécsi kapu téri evangélikus templomban Liszt Ferenc Via crucis c. művét adta elő. Közreműködött *Bogdány Anna*,

Kopjás Éva, *Matle Éva*, *Wiesler Károly*, *Zábó Gyula* (ének), és *fúvós kamaraegyüttes*. Vezényelt: *Csorbai István* karnagy. Igét hirdetett *Hafenschner Károly* lelkész.

A veszprémi evangélikus templom alapkövetétele kétszáz éves évfordulója

alkalmából szept. 19-én a megyeházán tartott ünnepi hangversenyen elhangzott: J. S. Bach BWV 138. kantátája, valamint a cappella kórusművek és új finn egyházi énekek (vez. *Szelényi Pál* és *Mauri*

Miettunen). 20-án az evangélikus templom alapkövetételekora *Veszprémi Evangélikus Kamarakórus* a szerző vezényletével bemutatta *Szokolay Sándor* „Énekeljete az Úrnak új éneket” c. művét.

Michael Haydn-művek magyarországi bemutatója

Az *Erdődy Kamarazenekar* (koncertmester: *Szefcsik Zsolt*) 1998. április 13-án, húsvéthétfőn este egyházzenei koncertet tartott a budai (Fő utcai) Szent Ferenc sebei-templomban Michael Haydn-nak, Joseph Haydn Magyarországon (Nagyváradon) is működött testvéröccsének egyházzenei műveiből, melyeknek ez volt a magyarországi bemutatója. (A művek kottáit az Országos Széchényi Könyvtár Zeneműtára bocsátotta az együttes rendelkezésére.) A koncert

előtt *Dávid Ferenc* művészettörténész előadása hangzott el a templomról.

Elhangzott: *Te Deum* (MH. 800), *Szent Teréz mise* (MH. 797.), benne *graduale Petite et accipietis* (MH. 798), *offertorium Magnus Dominus* (MH. 799.). Közreműködött az *Iffjú Zenebarátok Központi Kórusa* (karigazgató: *Ugrin Gábor*), *Bodrogi Éva* (szoprán), *Megyesi Schwartz Lúcia* (alt), *Mukk József* (tenor), *Jekl László* (basszus). Vezényelt: *Héja Domokos*.

Bengraf-művek a Budapest-belvárosi főplébániatemplomban

Az *Erdődy Kamarazenekar* (koncertmester: *Szefcsik Zsolt*) 1998. november 8-án, vasárnap este egyházzenei koncertet tartott a plébánia alapításának 950. évfordulója tiszteletére, a templom XVIII. századi egyházzenejéből. A műsor első részét annak a Joseph Bengraf-nak —életrajzát I. *Magyar Egyházzene* II (1994/1995) 505.— a művei alkották, aki zeneszerző-kamagyként a templom XVIII. századi történetének legjelentősebb muzsikusa volt. W. A. Mozart C-dúr *Missa Solemnise* (K.V. 337.) ugyancsak szerepel a templom kottatárának 1831-es jegyzékében. (A műsorban elhangzott még a K.V. 336. Templomi szonáta is).

Közreműködött az *Óbudai Kamarakórus* (karigazgató: *Erdős Ákos*, *Bodrog Éva* (szoprán), *Szántó Andrea* (alt), *Basky István* (tenor), *Jekl László* (basszus), vezényelt: *Déri András*.

A továbbiakban *Farkas Zoltán* zenetörténész Bengraf-műismertetéseit idézzük.

Te Deum in C. A mű kéziratok korabeli másolata az egyetlen Bengraf-kotta, amely ma is a belvárosi templom kottatárában található. A rövid kompozíció csak a liturgikus szöveg néhány kiválogatott sorát zenésíti meg. A magas trombiták és az üstdobok ünnepi hangzásával ékes, jubiláló fő-rész bensőséges hangulatú tercettet keretez, amely a *Te ergo quæsumus* („Téged azért kérünk”) kezdetű könyörgés szövegét hordozza.

Missa Solemnis in D. Az ünnepi misének mindössze két tételét, a Kyriét és a Gloriát ismerjük. A Kyrie dalszerű formája, néhány motívumra épülő tematikája és —a klasszikus szonáta-formának megfelelő— hangnemi rendje azt példázza, hogyan érvényesülhet a legtakarékosabb eszközökkel is a korszerű zenei nyelv, a liturgikus jelleggel összhangban. A Gloria-tétel a kor közép-európai misetermesének tipikus darabja. A bécsi mise-repertoárban is közkedvelt virtuóz hegedűszólamok („rauschenden Violinen”) fényes hangzásába öltöztetett kórusszakaszokat a gyakran mollá sötétülők vokális szólamok ellentétezzik. Ugyancsak hagyományhű vonás a tétel fűgás befejezése, mely a Cum Sancto Spiritu szövegrésztől bontakozik ki. A kompozíció a veszprémi székesegyház kottatárában maradt fenn, Johann Kollovratek másolatában, aki 1800-ig töltötte be a regens chori tisztségét Veszprémben.

O sancrum convivium (1777). Bengraf legkorábbi ismert egyházi műve és első fennmaradt autográf partitúrája. Az Úrnapiára (Corpus Christi) írt Magnificat-antifóna karakterében erősen emlékeztet egy híres és ugyancsak az Oltáriszentséget ünneplő tételre: Mozart Ave verum corpus-ára. Bengraf ezt a darabját jelentősnek ítélhette, hiszen magával hozta Pestre,

a mű egyik másolata ugyanis szerepel a pesti plébániatemplom 1831-es inventáriumában.

Libera me. A halotti szertartás komor fenségét idéző, c-moll hangnemű tétel hangzásában meghatározó szerepet kapnak a kürtök. A tutti kórusrész rövid basszus-szólót fog közre, melynek f-mollba tartó modulációja az egységes lendületű zenei folyamat egyetlen harmóniai kitérése. A kottát 1821-ben másolták le: a trencséni jezsuita/piarista kottatárból került a nyitrai állami levéltárba.

Laetamini in Domino — motetta. Az offertórium szövege zsoltárversekből válogat: „laetamini in Domino et exsultate iusti, rectos decet collaudatio, mirabilis Deus in sanctis suis”. Bengraf sodró lendületű tételt komponált az

emelkedett szövegre. A fáradhatatlan buzgalomú hegedűszólamokhoz trombiták és üstdobok csatlakoznak. A négyszólamú kórust, mely világias vidámságú dallammal mutatkozik be, általában homofon szövevként kezeli a zeneszerző, melyet a szöveghez illesztett apróbb ritmikai megtorpanásokkal és változatos harmóniai fordulatokkal élénkít. A zenekari bevezetés második témája pár ütemes szólók zenei anyagként tér vissza a tétel folyamán, melyek — talán a „collaudatio” szó illusztrációjaként — mindig párosával léptetik fel az énekszólamokat. A mű utolsó szakaszában az Isten csodálatos voltát említő szövegrészt Bengraf fúga formájában zenésítette meg.

VI. Egyházzenei Találkozó, Szentés

A Szentesi Zenebarátok Egyesülete és az egyház-községek szervezésében megtartott találkozón május 31-én, vasárnap 9 órakor a felsőpárti református templomban a *Petőfi Sándor Általános Iskola kiskórusa* (vez. Takács Pálné), az evangélikus templomban a *Szent Anna-templom kamarakórusa* (vez. Nagy János), 10 órakor a református nagytemplomban a *Bárdos Lajos Vegyeskar* (vez. Nagy János), a Szent-Anna-templomban a *Petőfi Sándor Általános Iskola nagykórusa* (vez. Kocsis Györgyi) énekelt.

Június 1-én, hétfőn, 11 órakor Szokolay Sándor tartott előadást a Lajtha László Zeneiskolában „Hittünk és hazaszeretetünk erősítése a művészekkel” címmel. 16 órakor a református Nagytemplomban hangversenyt tartottak a találkozón résztvevő kórusok közreműködésével. Bevezetőt mondott Szokolay Sándor. A *szentesi Bárdos Lajos Vegyeskar* (vez. Nagy János) Halmos L. (Jubilate), Balázs Á. (O Maria), Szokolay S. (Ora et labora!), Donizetti (Ave Maria) és D. Buxtehude (kantátarészletek), a *Csongrádi Kamarakórus* (vez. Kocsis Istvánné, Kovács Attila) Palestrina (Egy már-

ványszoborhoz), Lotti (Vere languores nostros), Monteverdi (Ave Maria), Martini (Adoramus te) és Kodály (Ave Maria), a *szegedi MÁV „Hazánk” énekkara* (vez. Erdős János) Palestrina (Iesu Rex admirabilis), Mozart (Ave verum), Schubert (Német mise-részletek), Esterházy (Veni Creator Spiritus), Bárdos L. (Missa terzia-részletek), Szokolay S. (Énekeljetek az Úrnak új éneket — Szabó Ferenc verse a 96. zsoltár szerint — bemutató), a *Szolnoki Kodály Kórus* (vez. Zámbo István) gregorián tétel után Kocsár (Hegyet hágek), Kodály (Ave Maria), Esterházy (a Harmonia caelestis-ből), Vivaldi (a Gloria-ból) műveit adta elő.

Zárszót mondott *Szirbik Imre*, Szentés város polgármestere.

Az összkar Szokolay Sándor „Örvendjetek az Úrnak” és „Alleluja. Áldjuk Isten nagy kegyelmét” c. műveit *Cseh Ferenc* ill. *Zámbo István* vezényletével énekelte.

Június 7-én, vasárnap délután a mindszei katolikus templomban a *szentesi Bárdos Lajos Vegyeskar* és *Nagy János* (orgona) hangversenye volt hallható.